

LANDSKAPSANALYSE
GJØVIK KOMMUNE

LANDSKAPSANALYSE

Revisjon	00
Dato	22.02.2018
Utført av	Kari Bentsdal og Sigrid Hafslund
Kontrollert av	Ingfrid Lyngstad
Godkjent av	Kari Bentsdal
Beskrivelse	Landskapsanalyse
Planid	1350024017

Ref	xxx
-----	-----

Rambøll
Løkkegata 9
N-2615 Lillehammer
T +47 61 27 05 00
F +47 61 27 05 10
www.rambøll.no

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4	3.4.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	31	3.9.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	60
1.1 Bakgrunn	4	3.4.3 Verdisetting	32	3.9.3 Verdisetting	61
1.2 Mål og rammer for analysen.....	4	3.5 DELOMRÅDE 5- HELLIROA –		3.10 DELOMRÅDE 10 – BIRI	64
2. Metode og prosess.....	4	GRAVÅSEN- SKYBERG	34	3.10.1 Beskrivelse	64
2.1 Metode.....	4	3.5.1 Beskrivelse.....	34	3.10.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	67
2.2 Gjennomføring	5	3.5.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	37	3.10.3 Verdisetting	68
2.3 Verdisetting	8	3.5.3 Verdisetting	38	3.11 DELOMRÅDE 11 – BIRI ØVERBYGD	70
3. Vurdering av delområder	9	3.6 DELOMRÅDE 6 – REDALEN		3.11.1 Beskrivelse	70
3.1 DELOMRÅDE 1 – GJØVIK	10	OG NEDRE SNERTINGDALEN.....	40	3.11.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	73
3.1.1 Beskrivelse.....	10	3.6.1 Beskrivelse.....	40	3.11.3 Verdisetting	74
3.1.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	13	3.6.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	43	3.12 DELOMRÅDE 12 – BIRISTRAND	76
3.1.3 Verdisetting	14	3.6.3 Verdisetting	44	3.12.1 Beskrivelse	76
3.2 DELOMRÅDE 2 – VARDALSÅSEN- SKANSEN .	16	3.7 DELOMRÅDE 7 – MIDTRE SNERTINGDALEN .	46	3.12.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	79
3.2.1 Beskrivelse.....	16	3.7.1 Beskrivelse.....	46	3.12.3 Verdisetting	80
3.2.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	19	3.7.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	49	3.13 DELOMRÅDE 13 – BRATTBERGSÆTRA.....	82
3.2.3 Verdisetting	20	3.7.3 Verdisetting	50	3.13.1 Beskrivelse	82
3.3 DELOMRÅDE 3 – VARDAL.....	22	3.8 DELOMRÅDE 8 – ØVRE SNERTINGDALEN	52	3.13.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	85
3.3.1 Beskrivelse.....	22	3.8.1 Beskrivelse.....	52	3.13.3 Verdisetting	86
3.3.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	25	3.8.2 Fastsettelse av landskapskarakter.....	55	4. Sammenhenger på tvers av delområdene.....	88
3.3.3 Verdisetting	26	3.8.3 Verdisetting.....	56	4.1 Sammenhenger på tvers av delområder	88
3.4 DELOMRÅDE 4 – BRÅSTAD- ÅSLENDET.....	28	3.9 DELOMRÅDE 9 – ONSRUDVATNA – REDALSSÆTRA		5. Diskusjon	89
3.4.1 Beskrivelse.....	28	- SVARKEN.....	58	6. Kilder	90
		3.9.1 Beskrivelse.....	58	7. Vedlegg	91

1. Innledning

1.1 BAKGRUNN

Gjøvik kommune ønsket bistand til å utarbeide en overordnet landskapsanalyse for arealene i kommunen i forbindelse med revisjon av kommuneplanens arealdel. Oppdraget er gjennomført som avrop på rammeavtale mellom RAM arkitektur og Gjøvik kommune. Rambølls landskapsseksjon på Lillehammer har gjennomført oppdraget. Oppdragsleder har vært Kari Bentdal. Oppdragsmedarbeidere har vært Sigrid Hafslund og Ingfrid Lyngstad. Analysen er utført etter metoden gitt i DN og Ras veileder «Metode for landskapsanalyse i kommuneplan».

1.2 MÅL OG RAMMER FOR ANALYSEN

Oppdraget har bestått i å vurdere landskapskvaliteter for hele Gjøvik kommune, etter inndeling i delområder, og etter metode beskrevet i *Metode for landskapsanalyse i kommuneplan*. Veileder. Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren. 2011.

Et landskap betyr et område, slik folk oppfatter det, hvis særpreg er et resultat av påvirkning fra samspill mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer (definisjon i Den Europeiske Landskapskonvensjonen).

NIBIO (Norsk institutt for bioøkonomi) har delt Norge inn i ulike overordnede landskapsregioner. Gjøvik kommune er her lagt inn i landskapsregionene 7 Skogtraktene på Østlandet, 8 Innsjø- og silurbygdene på Østlandet, 11 Øvre dal- og fjellbygder i Oppland og Buskerud og 14 Fjellskogene i Sør-Norge. Denne vurderingen bygger videre på de overordnede regionene, men er utført med flere delområder og er slik mer detaljert og finmasket. Grensene i den overordnede vurderingen er noe justerte, etter nøyere vurderinger av kvaliteter i områdene.

2. Metode og prosess

2.1 METODE

Det er de fire første fasene i gitte metode som er utført. Dette er iht til bestillingen fra Gjøvik kommune. Fasene består i:

- I. Forberedende arbeider
- II. Befaring og beskrivelse
 - a. Inndeling i delområder
 - b. Bruk av registreringstema
 - c. Feltarbeid
- III. Fastsettelse landskapskarakter
 - a. Gyldighetstest
 - b. Sjekkliste for fastsetting av landskapskarakter
 - c. Helhet og sammenheng på tvers av delområder
- IV. Vurdering landskapets verdi
 - a. Verdikriterier
 - b. Verdiskala

Figur 1

Fasene i landskapsanalysen

2. GJENNOMFØRING

Fase I og II ble utført i dialog med kommunen. Det ble tidlig gjort en foreløpig inndeling av analyseområdet i delområder, som ble diskutert med kommunen. Beskrivelsen av delområdene bygger på gjennomgang av følgende registreringstema:

- Landformer og vann
- Vegetasjon
- Arealbruk og bebyggelse
- Kulturhistorien i landskapet
- Kulturelle referanser
- Romlig-estetiske forhold

Landformer og vann omfatter de topografiske hovedformene eller storformene som skiller et område fra et annet. Vann og vassdrag er viktige formdannende elementer.

Vegetasjon omfatter ytre kjennetegn ved ulike naturtyper og vegetasjonssammensetninger. Dette gjelder alle typer landskap, både der vegetasjonsdekket er naturlig, kulturopåvirket, kulturbetinget eller i rene menneskeskapte miljøer.

Arealbruk og bebyggelse omfatter dei aktiviteter som utspiller seg i et landskap og som fysisk preger landskapet. Det vil i hovedsak være knyttet til næringsvirksomhet, bosetting, transport og ferdsel, rekreasjon og opplevelse.

Kulturhistorie dekker den fysiske kulturarven slik den framstår i landskapet. Den historiske utviklingen i bosetning og arealbruk vil i varierende grad være synlig i landskapet i dag. Analysen skal kunne avdekke de viktigste utviklingstrekk og hvilke mønstre, objekter og elementer som er mulig å oppfatte i dag.

Kulturelle referanser er som forrige tema knyttet til den historiske dimensjonen ved stedet og landskapet, men her som den delen av vår felles historie som ikke er nedfelt direkte i det fysiske landskapet. Det er her bl.a. snakk om erfaringsbasert kunnskap om bruken av landskapet, historiene knyttet til landskapet og kulturelle uttrykksformer som kan knyttes til landskapet.

Figur 2

Ortofoto Gjøvik kommune

Romlig-estetiske forhold forholder seg til landskapet som en tredimensjonal og sansbar helhet. Romlig analyse knytter seg til de egenskaper ved landskapets fysiske strukturer som man orienterer seg etter og opplever i forskjellige sammenhenger. De estetiske sidene ved analysen peker hen på at oppfattelsen av landskapet er knyttet til mer enn de visuelle egenskapene. Vi sanser med hele kroppen i det landskapet vi omslutes av og er en del av.

Befaringer ble utført over tre dager i oktober 2017. Områdene ble befart fra veg med bil, med unntak av Gjøvik og Biri sentrum som ble befart til fots. En rekke foto ble tatt og notater ble gjort.

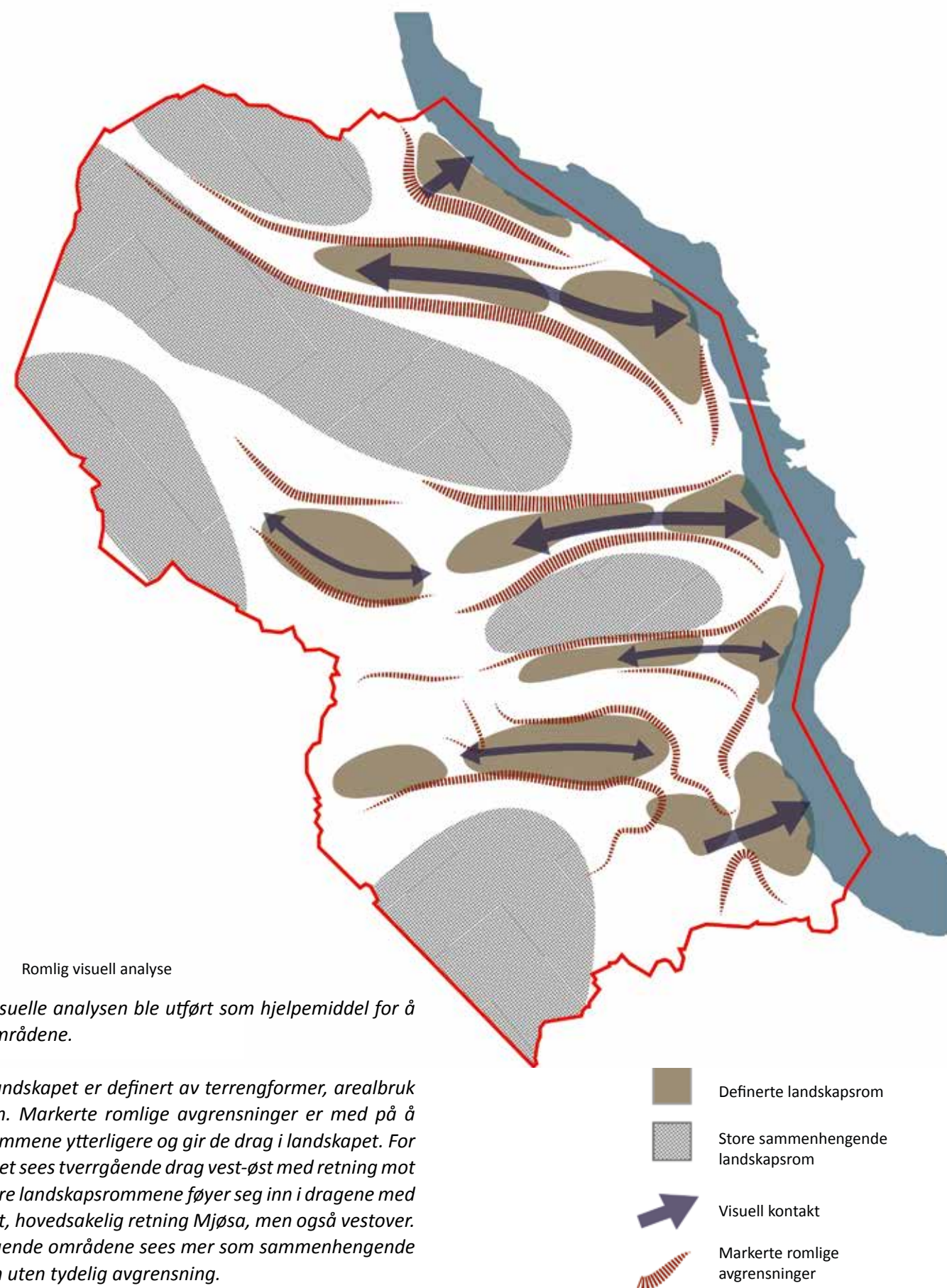
I etterkant av befaringer ble forslag til områdeinndeling og navnetting av delområdene ble presentert i møte med Gjøvik kommune 21-09-2017, der det bl.a. ble gjennomført gyldighetstest. Kommunen kom i etterkant av møtet med forslag til navneendringer. Rambøll la disse til grunn og justerte delområdene i henhold til enighet i møtet.

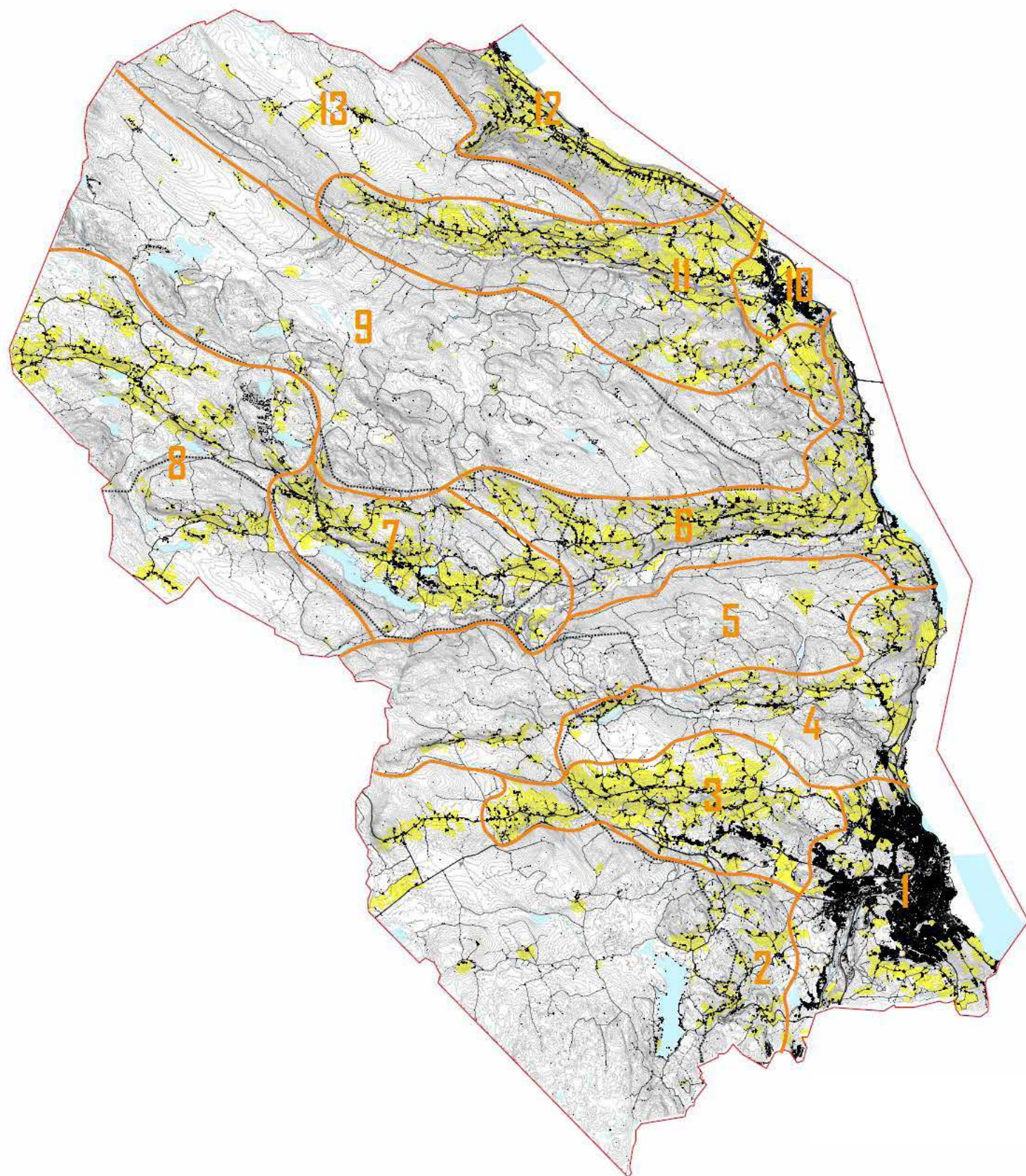
Beskrivelsen av delområdene er gjort på bakgrunn av befaringene og kilder på nettet. I tillegg er det avholdt møte med kommunen, representant fra Mjøsmuseene og fra Vardal historielag, der registreringer, analyser og hypoteser ble diskutert.

Etter befaring og beskrivelse, ble landskapskarakteren fastsatt (fase III). De samme seks temaene som i registreringen ble omtalt og landskapskarakteren forklart.

Delområdene ble deretter verdisatt etter en femdelt skala, fra ubetydelig verdi, liten verdi, middels verdi, stor verdi og svært stor verdi.

Til slutt er metode og resultatene diskutert.

Figur 4 Kart viser delområder

Figur 5 Kart viser delområder på ortofoto

2.3 VERDISSETTING

For den samlede verdivurderingen av hvert delområde er verdien for hvert delområdet satt ut fra en femdelt skala, som både skal kunne ta opp i seg nasjonalt og regionalt viktig og lokalt verdifullt landskap.

Svært stor verdi	Landskap av nasjonal betydning eller med verdier over gjennomsnittet i regional sammenheng.
Stor verdi	Landskap som er vanlig forekommende i regional sammenheng, og/ eller med verdi over gjennomsnittet i lokal sammenheng.
Middels verdi	Landskap som er vanlig forekommende i lokal sammenheng og/eller med verdi som ligger under gjennomsnittet i regional sammenheng.
Liten verdi	Landskap med få verdier i lokal sammenheng.
Ubetydelig verdi	Landskap med klart redusert verdi/forringete landskap, men også landskap hvor det kan finnes et potensial for omforming/reparasjon utvikling.

Figur 6 Verdiskala fra veileder

Da vi underveis i arbeidet har sett at mange av delområdene vil komme ut med lik verdi ut i fra denne skalaen har vi valgt å nyansere den ytterligere, der de midterste nivåene også kan deles inn i stor eller liten grad.

Skalaen som er brukt blir da som følger:

Svært stor verdi	
Stor verdi:	Stor til svært stor verdi Stor verdi Stor til middels verdi
Middels verdi:	Middels til stor verdi Middels verdi Middels til liten verdi
Liten verdi:	Liten til middels verdi Liten verdi Liten til ubetydelig verdi
Ubetydelig verdi	

Figur 7 Justert verdiskala

3.VURDERING AV DELOMRÅDER

3.1. DELOMRÅDE 1 - GJØVIK

3.1.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området inngår i nasjonal landskapsregion Innsjø- og silurbygdene på Østlandet. Berggrunnen nordre og vestre del av området er gneis, og her er de mest markante formasjonene med topper og berg. Søndre har grunn med sandstein og skifer, og med åre av skifer og kalk som er mer nedslippt og ås-formet. Daldragene Hunndalen og Vardal møtes og rommet åpner seg som et deltaområde /en skrånende terrasse ned mot Mjøsa, avgrenset av åser rundt byen.
Småformer	Tranberg (310 moh), Bergstoppen (435 moh), Hovdetoppen (260 moh), Brattenghøgda (483 moh) omkranser byen. Mot sør ligger langstrakt ås bl.a. med gårdene Ås og By (Vestby og Østby). Store deler av Gjøvik ligger på deltaområdet til Hunnselva og på breelv, bre- og moreneavsetninger ned mot deltaområdet.
Vann og vassdrag	Delområdet er beliggende ned mot og på vestsida av Mjøsa, der innsjøen former en bue rundt Nes og begynner å åpne seg opp sørover mot Helgøya og Furnesfjorden. Hunnselva er hovedvassdraget gjennom området. Beritknappen er dam langs Hunnselva, før denne renner i kløft fra Breiskallen til Hunndalen og videre til dels bratt og buktende nedover til utløpet i Mjøsa. Vesleelva kommer fra Vardal og møte Hunnselva i Hunndalen. Eikstadtjernet (293 moh) er rik kulturlandskapssjø og inngår som nasjonalt viktig naturtype. Kongelstadelva renner gjennom sjøen og langs kantene er det bredt belte med våtmark. På nord og vestsiden av Hovdetoppen ligger to småvann/ tjern. Hovdetjernet inngår som del av friluftsanlegg. Sør i delområdet ligger Åstjernet, med rik sump og kildeskog og som inngår som nasjonal viktig naturtype. Åstjernet drenerer mot øst til Mjøsa. Enghaugmyra/ Kopperudmyra med småvann inngår i nasjonalt viktig naturtype som naturlig fisketom innsjø.
Årstids-vekslinger	Delområdet har innlandsklima med til dels kalde vintre med snødekke, men ofte med isfritt Mjøsa, og til dels varme og lune sommerdager
Dyreliv og planteliv	Hunndalen er viktig trekkveg for vilt, og har historisk sett vært viktig for jakt. Til dels rik vegetasjon ved Eikstadtjernet. Kulturlandskap i ytterkanten av området.
Andre sanseintrykk	Hunnselva er til dels brusende elv med stor fallhøyde fra Hunndalen til Mjøsa som gir sterke sanseintrykk. Utsikt mot Mjøsa, Nes og Helgøya er slående fra deler av området.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Berggrunnen i området er gneis i nordre og vestre del. Søndre del er del av Hovindsholm- og furubergformasjonene med sandstein og skifer, og med åre av skifer og kalk. Hunndalen og Gjøvik har breelvavsetninger, breavsetninger og elveavsetninger, og tykk morene. I søndre del er det for det meste tykk morene, med enkelte høyereliggende partier med torv og myr.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Bystrukturen dominerer delområdet, med innmark/jordbruksarealer og mindre skogsområder i randsonene. Delområdet har flere områder med nasjonalt viktige naturtyper, særlig knyttet til myrer, vann og vassdragene.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	I randsonen og opp mot høydedragene langs Mjøsa ligger store og historisk viktige gårder, som Ås, Vestby, Østby, Topp, Tranberg, Berg, Hunn og Askim. De fleste av disse er i drift og innmarka holdes i hevd. Midt i byen ligger Gjøvik gård med parkanlegg. Jordbrukslandskapet inneholder innmark, beitemark/hagemark, randvegetasjon og skogsområder, foruten park- og hageanlegg/tun.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	Parkmessig opparbeidelse, kirkegård, randvegetasjon langs Hunnselva, Blandingsskog på Hovdetoppen. Parkanlegget på Gjøvik gård er registrert som nasjonalt viktig. Grøntdraget fra Hovdetoppen og mot Knappen er viktig korridor som strekker seg helt fra sentrum til bymarka nord for byen med bl.a. «folkestien» og turløyper til Bergstoppen. Mjøsa med strandsonen er viktig distrikt/område. I søndre bydel er få sammenhengende grønne korridorer bevart, men aksene langs Kildal er delvis bevart og fra Bondelia vg skole opp mot Vind idrettsarena er det sammenhengende grøntdrag. Fra Kallerudhallen til Kopperudmyrene er det også et sammenhengende grøntdrag.

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Hunnselva har alltid vært viktig ressurs for byen, sammen med gode havneforhold. Amsrud pukkverk og Mattisrud nord grus og pukk er viktige ressurser.
Primærnæringer	Området har vært gunstig for jordbruk og har tidlig bosetning med jordbruksdrift, der byggene/tunene ble plassert høyt og åkrene lå nedenfor tunene, på solrike og selvdrenerende bakker og utenfor flomutsatte områder. Flere gårder som holdes i hevd inngår i delområdet.
By- og tettstedsaktiviteter	Gjøvik er kommunesenter med et godt servicetilbud. Sykehuset Innlandet, flere videregående skoler, NTNU, Hunton fabrikker, HOFF, NORSIS, Mustad fabrikker og næringspark, Gjøvik jernbanestasjon/skysstasjon som endestasjon på Gjøvikbanen, Gjøvik kultursenter og Gjøvik gård/ Mjøsuseet er viktige funksjoner.
Bebygd areal	Urban bebyggelse med bygårder med leiligheter, næring og kontorer, for det meste nord for Hunnselfa. Industri og næringsbebyggelse langs hovedvegene og Hunnselfa og i Hunndalen, samt noe i søndre bydel. Områder med villa/ eneboliger i ytre bykjerne, sør for Hunnselfa, i Hunndalen og i ytterkantene mot jordbrukslandskapet.
Industri og tekniske anlegg	Hjørnesteinsbedrifter som Mustad fabrikker og næringspark, Hunton, NTNU i Gjøvik/Fagskolen Innlandet. Div industri og tekniske anlegg i Hunndalen og mot Mattisrud/ Nygård og Amsrud.
Kommunikasjon og ferdsel	Hovedveiene fv... 33 og Rv. 4, Gjøvikbanen, stasjonsområdet, Skibladnerbrygga med vinteropplag og fast anløpssted for Skibladner, og tidligere ferjekai.
Bosetting og næring	Leiligheter i sentrum, gamle byvillaer, større enebolig-/villaområder i ytterkant nord, sør og vest for sentrum.
Reiseliv og fritidsbruk	Fjellhallen, Gjøvik stadion, Vind stadion med fotball- og skianlegg, Hovdetjernet, Hoppbakke på Hovdetoppen, Hovdetoppen turområde, Eiktunet, Øverby med mange tur- og aktivitetsområder, småbåthavn i sentrum og søndre bydel. Turveg fra Skibladnerbrygga og sørover langs Mjøsa. Turveg langs nedre del av Hunnselfa.
Vernet areal	Gjøvik gård er fredet kulturminne. Det er flere automatisk fredede kulturminner langs Hunnselfa og i kulturlandskapet i form av gravrøyser og -felt, aktivitetsområder, rydningsrøyser, kullgroper og spor etter tidlig bosetning. Lang Hunnselfa er i tillegg mange spor etter sager/kverner, møller og tidlig industrivirksomhet, men disse har ikke fått vernestatus etter kulturminneloven. Område Øverbymarka er båndlagt etter kulturminneloven.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Gårder på høydene langs Mjøsa er trolig fra bronse-/jernalderen. Her var det tidlig kornproduksjon på jorder nedenfor tunene. Gården Hunn som knutepunkt fra de tidligste tider. Industribyen langs Hunnselfa og gode havneforhold ved «djup vik». Området ble raskt knutepunkt for handel i området. Jernbanen til Eidsvoll i 1854 og seinere Gjøvikbanen i 1902. Reguleringsplanen fra 1861. Etterkrigs arkitektur og bystruktur, med rasjonell sen-funksjonalisme og tilpasninger til en økende bilpark og bilbasert handel. Bygging av nye riksveg 4. Bygging av nye fylkesveg 33. Lillehammer OL 1994 med bygging av fjellhallen og etablering av gågata som del av Storgata og turveg langs Mjøsa.
De eldste landskapselementene	Opprinnelig et jordbruksområde, men få spor etter dette i bykjernen utenom Gjøvik gård. Hunn gård ligger sentralt plassert og var knutepunkt i området trolig fra den tidligste bosetningen i området. Gårdene Berg, By, Ås, Topp, Askim, Sogstad og Rambekk. Spor etter middelaldervegen mot Vardal.
Historisk kontinuitet og brudd	Sammenhengende og levende industristrøk langs Hunnselfa. Hunn gård og Gjøvik gård som historisk særlig viktige eiendommer.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Gjøvik gård, Hunn gård
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Gjøvik gård med parkanlegg og spor etter vannveit. Sentrumsbebyggelse med bygårder i to-fire etasjer og noe eldre lavere trehusbebyggelse
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Reguleringsplanen med fem akser. Gjøvikbanen, pilegrimsvegen fra sør til nord, Storgata, Hunnsvegen
Kulturhistoriske nøkkelementer	Hunn gård med Hunn kirkested fra middelalderen. Møller, kverner og sagbruk langs Hunnselfa. Gjøvik gård og parkanlegg (glassverket), Gjøvik kirke og kirkegård. Mustad fabrikker, Hunton bruk og kaianlegget. Gjøvik jernbanestasjon. To-fire etasjes bygårder i mur som Storgata 1, Quammegården og Grand hotell fra rundt 1900.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	Mjøsa. Hunnselva og Hunndalen og Hunndalen?
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Gravrøyser og gravfelt, særlig i skråningene opp mot Berg, Tranberg og Ås/Knappen nordvest for dagens sentrumsområde. Hunn gård som svært viktig kraftsenter og knutepunkt i området.
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	De første gårdene ble plassert høyt opp mot høydedragene rundt Hunnselva, med kornåkre nedenfor tunene, og grasproduksjon ned mot flomutsatte områder. Særlig var nordsiden av elvedalen viktig for de første bøndene i området. Hunn er trolig avledet av ordene hudner eller hunt og henspiller på dyretrekk og rikt jaktterreng. Gjøvik betyr «dyp vik». Her var det gode havneforhold i enden av Hunnselva. Navnet kan også vise til det delta forma landskapsrommet som elve- og breelv-terrassen utgjør. Sætring var etter hvert viktig for storgårdene og sætrene kunne ligge svært langt fra gårdstunene. Hunn og Gjøvik hadde handelskontakt både mot Sverige og mot Vestlandet. Blant annet på grunn av flere glassverk i regionen, var det stort behov for ved, og skogene i og rundt Gjøvik ble hardt utnyttet.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	Hunn gård og Hunn middelalder kirkested som tidlig møtested. I dag er torg, jernbanestasjonen/skysstasjonen, Storgata og CC kjøpesenter viktige møtesteder. I strandsonen er småbåthavner, turveger og kai til Skibladner viktige møtesteder. OL fjellhallen er også viktig møtested.

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Gjøvik ligger i et større landskapsrom formet av breer og elver, og avgrenset av åsene og toppene rundt og av Mjøsa. I dette landskapet ligger mindre bakker, brekk og høyder med fall i ulike retninger. Dette deler det større rommet inn i mindre visuelle rom. Den fem-aksa kvartalsstrukturen til byen, er med å dele opp den større landskapsformasjonen.
Visuell avgrensning	Fra kvartalstrukturen i sentrum går de sterkeste visuelle aksene mot Mjøsa og Nes på østsiden av Mjøsa, mot Hovdetoppen, samt mot Åsen sør for byen og mot Bråstad/Koll/Kollberg nord for byen.
Romdannelser	Mjøsa og breelv- og elveavsetninger i enden av Hunndalen danner, sammen med åsene og toppene, det større deltaområdet og overordna landskapsrommet. Topper, bakker og brekk i dette større rommet danner igjen mindre rom. Bebyggelsen og kvartalsstrukturen danner menneskeskapte rom i landskapsrommene.
Mønstre, struktur	Hunnselva og Hunndalen er tydelig landskapselement og strukturdannende. Den fem-aksa byplanen danner en lett gjenkjennbar struktur. Strandlinjen, jernbanen, riksveg 4 og fylkesveg 33 er strukturdannende kanter/grenser og linjer. Hovdetoppen er godt synlig landemerke. Kvartalsstrukturen nord for Hunnselva utgjør et tydelig distrikt. Det samme gjør nærings-, industri- og skole/universitetsområdet langs Hunnselva. De store villa-/enebolig områdene mot Berg i nord og mot Ås/Vestby/Dalsborg/topp i sør er tydelige distrikt. Nedre del av Vardal (Hunndalen) er et annet tydelig distrikt. Grøntdragene nevnt under pkt 2 Vegetasjon, er viktige områder/ korridorer i byen.
Kompleksitet og sammenhenger	Hunndalen med Hunnselva gir sammenheng til distriktene/ områdene. Det samme gjør Mjøsa og strandsonen og høydedragene/åsene. Romdannende naturlige formasjoner og en sammensatt bygningstypologi og bystruktur, selv innen tydelige særegne områder av byen, gir kompleksitet til Gjøvik.
Orienteringspunkter	Mjøsa, Nes, Helgøya, Hovdetoppen, åsen sør for byen og høydedragene Tranberg/Bråstad/Koll/Kollberg er viktige orienteringspunkter.

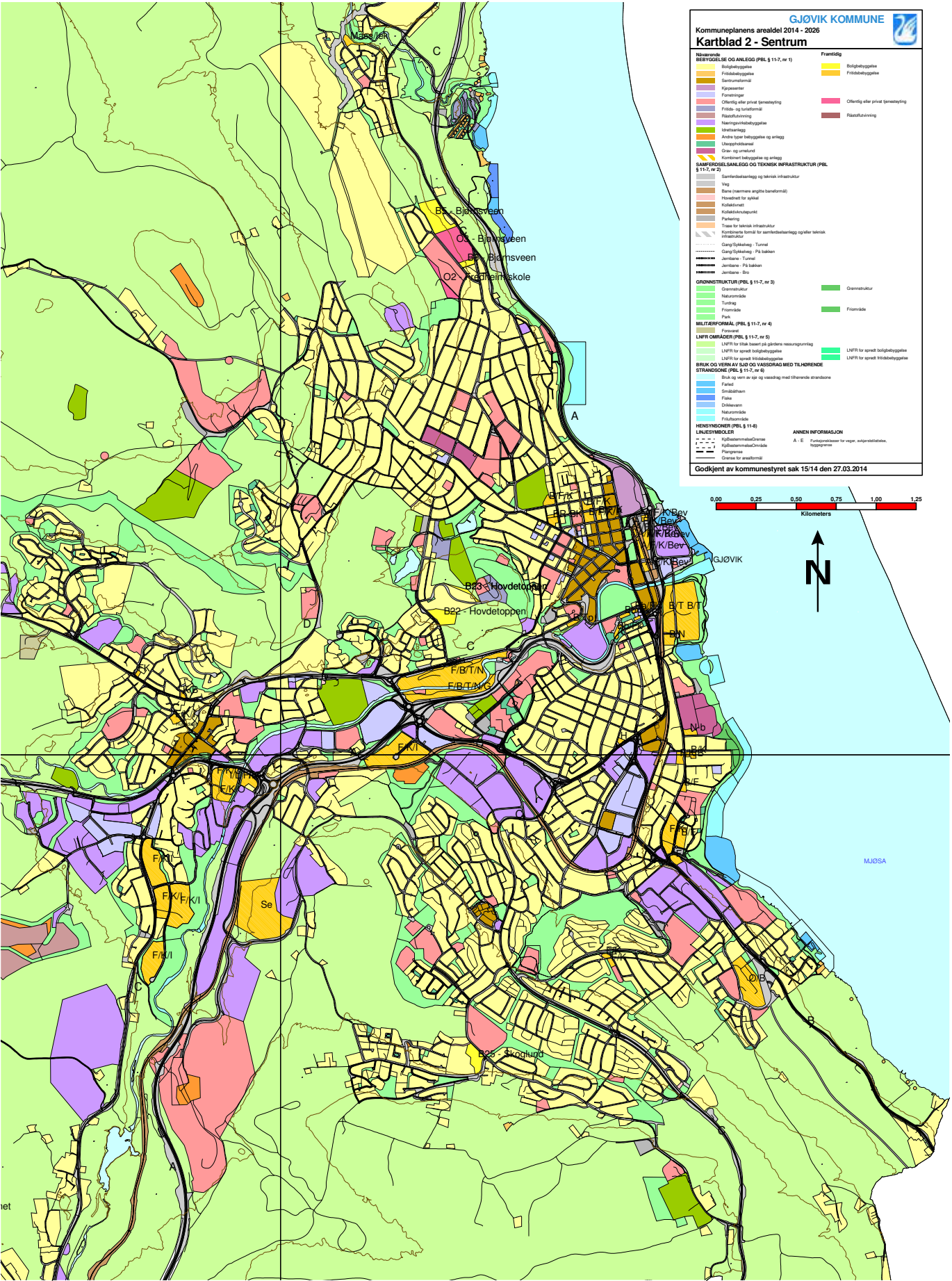
3.1.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskaps-karakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Mjøsa med strandsonen, Hunnselva og Hunndalen, breelv- og elvedelta/ elveterrasse med åser rundt.	Stor - middels
Vegetasjon	Bymessig vegetasjon med mindre parker, elvepromenade med trær, gatetrær og buskbeplantning. I randsonen rester etter jordbrukslandskap, villahager og jordbrukslandskap i hevd. Mindre skogsområder. Våtmarksområder langs Hunnselva.	Middels - stor
Arealbruk og bebyggelse	En forholdsvis tett bystruktur med kvartalsbebyggelsen nord for Hunnselva som sentrum, går gradvis over i åpnere villa-/eneboligområder og en åpnere kant mot omkringliggende jordbrukslandskap.	Stor
Kulturhistorien i landskapet	Kvartalsstrukturen i bykjernen, storgårdene med røtter fra bronse-/jernalderen, høyt oppe mot åsene, bebyggelse langs og utnyttelse av Hunnselva og utløpet av denne.	Stor - middels
Kulturelle referanser	Tidlig jordbruk med korndyrking, jakt og fangst. Utnyttelse av vannkraft og av gode havneforhold gir vesentlig kulturell referanse, sammen med senere industrialisering og næringsvirksomhet.	Stor
Romlig-estetiske forhold	Deltaområde og åsene rundt utgjør, sammen med Mjøsa, det storskala landskapet. Bystrukturen gir til dels kompleks romlighet til byen. Mjøsa og Hunnselva tilfører landskapsrommet lyd og bevegelse. Gårdene som omkranser byen og ligger høyt oppe mot åsene, samt jordbrukslandskapet på Nes og Helgøya, gir en estetisk dimensjon til Gjøvik.	Stor
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Flomsone langs Mjøsa og Hunnselva.	Liten - middels
Jord- og skogbruk, utmark	Jordbrukslandskapet er tydelig i randsonene av delområdet, men deler av dette landskapet er utsatt for framtidig nedbygging.	Middels - stor
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	I Hunndalen er det endringsprosesser med utvikling av næringsområder og boligområder. Det er større boligutbygginger sør i byen opp mot åsen. I strandsonen er det transformasjonsområdet med planer for større områder med byfunksjoner.	Stor

Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Mjøsa og morene, breelv- og elveavsetninger i enden av Hunndalen danner, sammen med åsene og toppene, det større deltaområdet og overordna landskapsrommet. Avsetningene ligger på gneis og topper, bakker og brekk i landskapsrommet, viser grunnfjellet og danner igjen mindre rom. Åsene sør og nord for byen er for det meste sandstein, skifer og kalkstein og definerer landskapsrommet.	Stor - middels
Funksjonelle sammenhenger og brudd	Den fem-aksa kvartalsstrukturen organiserer bykjernen nord for Hunnselva. Den eldre bebyggelsen på sørsida av elva er organisert i enkelt kvadraturstruktur. Jernbanen og nyere buktende riks- og fylkesveger organiserer bebyggelsen rundt bykjernen og i ytterkanten av byen. Jernbanen representerer et brudd mellom byen og strandlinja langs Mjøsa og er også en barriere i søndre bydel. Bebyggelsesstrukturen i Hunndalen, nederst i Vardal, har karakter av forstad, med utflytende næringsområder og uklare funksjonelle sammenhenger. Gangakser/-forbindelser og turveger er bare delvis sikret, utenfor den historiske kjernen. Det sammen gjelder for sykkel.	Stor
Historiske sammenhenger og brudd	Den eldre bystrukturen er forholdsvis godt bevart med kvadratur både nord og sør for Hunnselva og broer som forbinder breddene. Det er noe redusert tilgjengelighet til elva og bebyggelsen langs denne, etter utbygging av Rv. 4, der del av elva ble lagt i rør. Jernbanen representerte et brudd i sammenhengen mellom byen og strandsona. Store deler av jordbrukslandskapet med gamle gårdstun er bevart, men enkelte moderne villa-/boligfelt er etablert nært eller på innmark.	Stor
Nøkkelelementer		
Naturskapte nøkkelelementer	Hunnselva, Mjøsa med strandlinja, åsene rundt byen og Hovdetoppen.	Stor
Menneskeskapte nøkkelelementer	Bykjernen med kvadraturstruktur, både nord og sør for elva. Bebyggelsen langs Hunnselva. Gjøvik gård, Hunn gårdsbygninger og gamle Hunn kirkested. Gjøvik kirke. De historisk viktige gårdene i ytterkanten av området. Jernbanen med stasjonen. Riks- og fylkesvegene i området.	Stor
Landskapskarakter: Småby beliggende i karakteristisk landskapsform, terrasserte åssider ned mot Mjøsa. Hunnselva er kraftig landskapselement i rommet, og anlegg langs elva vitner om lang industrihistorie. Fortsatt levende industri i dag gir stor identitet til byen. Indre bykjerne med tydelig struktur og historisk preg, ytterkant er mer utflytende og historiske jordbruksarealer i randsonen er under press.		

3.1.3 VERDISSETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	** stor	*** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon				x		Variert i innhold og funksjoner. By, strandsone, kulturlandskap, elver, vatmark og vann, skog.
Tidsdybde og kontinuitet				x		Kulturhistorisk utvikling er tydelig.
Helhet og sammenheng				x		By med viktig omland som er intakt og i hevd. Stor variasjon i bygningsmiljø/arkitektur og bystruktur som er forankret i historien. Ytre områder av bystrukturen har løsere og fragmenterte sammenhenger.
Brudd og kontrast			x			Verdifull kontrast mellom urban struktur og landbruksarealer i ytterkanten av området. Veg og bane danner en stor barriere mot Mjøsa.
Tilstand og hevd				x		I stor grad godt vedlikeholdt og ivaretatt bystruktur, bebyggelse og jordbrukslandskap i Gjøvik. Noe mer fragmentert og uklar hevd i midtre og øvre del av Hunndalen/ nedre del av Vardal.
Inntryksstyrke				x		Møtet mellom småskala by og Mjøsa. Jordbrukslandskapet på Nes og på åsene rundt byen gir mektighet til byen. Hunnelva gir vesentlig inntrykk.
Lesbarhet			x			Tydelig struktur i sentrum, med enkelte visuelt sterke akser. Den historiske bykjernen er lite lesbar fra hovedvegene.
Tilhørighet og identitet				x		Sterk identitet som Mjøsby og industriby og som område for svært gammel bosetning og tidlig jordbruk med storgårder.
Delområdets verdi: Stor til middels verdi						
Begrunnelse for delområdets verdi: Småby med aktivt sentrum og særegen industrihistorie, Flott utsikt og kontakt til Mjøsa og landskapet rundt både fra deler av bykjernen og åssidene rundt. Togbane og veganlegg danner barriere mot Mjøsa <u>Sårbarhet:</u> Endringer som kan få konsekvenser for historisk viktige elementer og sammenhenger. Nedbygging av viktige siktlinjer. Nedbygging av historisk jordbruksarealer i randsonen. <u>Potensiale:</u> Forbedre kontakten med Mjøsa Forsterke akser i landskapet, inkludert grønnstruktur og blå-grønn struktur. Videre utvikling langs Hunnelva og ivaretagelse og ytterligere synliggjøring av kulturverdiene her. Videre utvikling av et kompakt og aktivt sentrum. Videre utvikling og tilrettelegging av strandsonen.						

Figur 8 Kommunedelplan Gjøvik

Bybildet rundt Gjøvik stadion

Hovdetoppen sett fra Øverbyvegen

Nytt boligfelt i randsonen i sør

Tur- og rekreasjonsområde ved strandsona til Mjøsa

3.2. DELOMRÅDE 2 - VARDALSÅSEN OG SKANSEN

3.2.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området inngår i nasjonal landskapsregion Skogtraktene på Østlandet, med en mindre del av Skansen i Innsjø- og silurbygdene på Østlandet. Berggrunnen i området er for det meste gneis, med skifer og sandstein fra Vesetvegen og nordover, noe som preger hovedformene. Området har svakt kuvende, småkupert og bølgete landskap med myr og vann, og med de roligste landskapsformene i sørvestre del. Det er mest sammensatt landskap i øst, der det er en del små daler og bratter/heng ned mot Hunndalen. Hunndalen med Hunnselva avgrenser området mot øst og Vardal mot nord.
Småformer	Markante knatter, hovder, koller og åser med nordvest-sørøstlig retning, særlig øst for Skumsjøen. Skansen bærer trolig navn etter dette landskapet. Enkelte langstrakte små-åser og markerte skar i nord-sydlig retning. Særlig markante topper er: Høgbrennhaugen (648 moh) og Skonnhovdhøgda (579 moh) Snaret (628 moh) og Sevalhovde (666 moh) omkranser Mustadroa.
Vann og vassdrag	Myrer, bekker, tjern, putter og vann. Skumsjøen (432-429 moh), Elgsjøen (482 moh), Gåstjernet, Fjortentjernsmyrene, Balleropmyra, deltaområde i nordenden av Skumsjøen. Større myrområde ved Gåstjern. Løken som renner fra myrområde og inn i Gåstjernet. Innerseaterbekken, Vedsetelva og Elgsjøbekken renner ut i Skumsjøen i nordre ende. Kongelstadelva, renner livlig fra Skumsjøen til Eikstadtjernet.
Klimaforhold	Delområdet har hovedsakelig svakt kuvende former, er vendt mot nord og øst, men er generelt soleksponert. Sammenhengende skog er klima-regulerende og gir lunhet både mot solinnstråling og mot kulde og vind.
Årstidsvekslinger	Delområdet har stabilt innlandsklima med til dels kalde vintre, og en til dels varm og lun sommerperiode. Løvskog og blandingsskog viser tydelig årstidsvariasjon og visuelle inntrykk av vinter, vår, høst og sommer.

Dyreliv og planteliv	Myrområdene Fjortentjernsmyrene, Balleropmyra og Gåstjern som nasjonalt viktige naturtyper. Mindre områder med gammel barskog av nasjonal interesse. Blandingsskog og noe jordbruksarealer. Høyereliggende myrområder, med skrint vegetasjonsdekke/torv og bart fjell. Et av de viktigste områdene for storfugl i Gjøvik.
Andre sanseinntrykk	Myrene, vannene, tjernene og forholdsvis åpen gammel skog er viktige nærings-, oppholds- og stoppesteder for fugl. Særlig stor aktivitet om våren.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Berggrunnen i området er for det meste gneis, med skifer og sandstein fra Vesetvegen og nordover. Det er forkastninger gjennom området med særlig tydelige forkastningslinjer i nordlig-sørlig retning gjennom Korperuddalen over Skumsjøen mot Brennbakkroa, samt langs Hunnselva ned til tettstedet Hunndalen, utenfor dette delområdet. I området er det fra tykk til tynn morene, med parti av torv og myr. Langs Kongelstadelva er det noe breelvavseting. Helt i vest er det partier med bart fjell.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Tett barskog, blandingsskog, krattskog, noe gammel barskog og lavbonitet skog, myrområder, bekker, tjern og vann.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Småskala jordbrukslandskap med innslag av mer storskala enheter i Skansen. Spredte gårdsbruk på Vardalsåsen og småskala jordbruk i Mustadroa. Skogarealer, som er mest preget av drift på nordre del av Vardalsåsen, og gjengroing av tidligere beitepåvirket skog inn mot åsen.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	-

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Kraftproduksjon ved utløpet av Kongelstadelva. Uttak av grus og stein ved Åndalen/ Sagbakken.
Primærnæringer	Landbruk, med jorder i hevd, noe beitemark og skogsdrift. Større gårdsbruk som Bjugstad, Amsrud og Skonhovd på Skansen og Linnerud, Gillerhaugen og Vesterås inne på åsen. Ellers mindre bruksenheter. Flere sæterområder, bl.a. Øgardssætra og Vedsetsætra.
By- og tettstedsaktiviteter	Området er rekreasjonsområde bl.a. for befolkningen i Gjøvik og Vardal.
Bebygd areal	Boliger og gårder på Skansen. Tidligere Skansen skole, nå Skansen Grendehus. Hyttefelt langs Skumsjøen. Gårdsmiljø, de største brukene ligger ved Korsvegen og Bjugstad, også flere gårder ved Kongelstad, Åndalen og Egstad. Enkelte gårder i skogsområdet. Mustadroa, grend med samfunnshus, idrettsplass.
Industri og tekniske anlegg	Kraftanlegg ved utløpet av Skumsjøen. Uttak av sand og berg/pukk i Åndalen /Sagbakken.
Kommunikasjon og ferdsel	Fylkesvegene 150 og 148 gjennom området. Ved Skumsjøen ligger DNT Osbakken og dette er målpunkt og startpunkt for friluftsliv og turer i området både sommer og vinter. I delområdet er det rikt med merkede stier og turveger. Mæhlumssetra sør i området er ubetjent DNT hytte og målpunkt.
Bosetting og næring	Gårder og spredt bosetning/eneboligbebyggelse. Konsentrasjon av eneboliger ved Korsvegen, Åndalen, Egstad og Breiskallen.
Reiseliv og fritidsbruk	DNT Osbakken med kafe, pensjonat og selskapslokale. Mange turstier/-veger og løypenett i området. Skumsjøen med mange fritidsboliger/hytter. Flere hytter inne på åsen.
Vernet areal	Ingen vernede arealer. Lokalt viktig: Ballerupmyrene og Gåstjern.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Automatisk fredede steder og funn ved Kongelstad og Skonhovd, i form av gravrøyser, gravfelt, groper, rydningsrøyser/-lokaliteter, fangstlokaliteter og enkeltobjekter.
De eldste landskapselementene	Fangstlokaliteter, rydninger og gravrøyser/gravfelt.
Historisk kontinuitet og brudd	Jakt- og fangstkultur. Gårder/ jordbrukslokaliteter, trolig med linjer tilbake til eldre jernalder.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Skansen er særlig preget av landbruksdrift. Tidligere intensiv skogdrift/hogst og intensiv beiting, men store deler av området er nå preget av gjengroing. Intensiv skogsdrift fremdeles i nordre del. Store dyrkingsområder på Vardalsåsen og bureisingsbruk i Mustadroa.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Flere eldre gårdstun og typiske bureisningsbruk.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Fv. 148, Skonhovdvegen og fv. 150, Klinkelinna. Korsvegen fv. 150 og Breiskalmarka. Vesetvegen fra Skumsjøen til Vest og videre mot Mustadroa og Fv. 33, Fagernesvegen. Vesteråsvegen. Flere seterveger på Vardåsen. Utstrakt nett av turstier, -veger og -løyper.
Kulturhistoriske nøkkelementer	Eldre gårdstun med røtter i eldre jernalder. Damanlegg ved utløpet av Kongelstadelva. Bureisings-miljøet på Mustadroa.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	Ingen
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Fjortentjernsmyrene – flyslipp under 2. verdenskrig.
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Skog som har vært hardt utnyttet i tidligere tider. Gårder i hevd og i drift. Setergrender på åsen. Skog tilhørende Mustad gård i nordre del av området, er skog med forholdsvis høy bonitet og produktivitet og er i intensiv drift.
Kulturhistoriske arrangementer	-
Folkelige møteplasser	DNT hyttene i området. Skumsjøen med hytter, bade- og fiskemuligheter.

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Storskala landskap med høyereliggende skogkledd ås og skanse ut mot Hunndalen.
Visuell avgrensning	Skansen ligger høyt over Hunndalen, med til dels vid utsikt. Skumsjøen ligger i forkastningslinje og i tydelig og avgrensende nordlig- sørlig daldrag. Fjortentjernsmyrene ligger høyt med til dels vidt syn. Mustadroa har åpent landskap mot skogområdene sør for rv. 33. Ellers skogsinteriør og innesluttet landskap.
Romdannelser	Skumsjøen med Balleropmyrene og daldraget skapt av forkastningslinje. Skogsinteriør. Mustadroa med Sevaldstjernet, Stangstumyrene og Kjermyra. Elgsjøen med omkransende høgder.
Mønstre, struktur	Skansen med høyder og topper. Forkastningslinjer, bl.a. Skumsjøen med daldrag. Vegsystemer. Turveger og –stier. Spredt bosetningsmønster.
Kompleksitet og sammenhenger	Stort sett sammenhengende skogsområde på ås, med spredte gårdmiljøer og gårdstun, spredt bosetning. Variert skog med rikt innslag av myrer, bekker, tjern og vann, samt noe impediment.
Orienteringspunkter	Flere topper øst og nord for Skumsjøen, bl.a. Skonhovdhøgda, Åndalshaugen, Høgda, Sevalshovde, Egstadtoppen, Purkhaugen (pukkverk). Skumsjøen med utfartspunkt. Myrområdet Fjortentjernsmyrene. Mustadkampen.

3.2.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Ås avgrenset av markert skanse og med småformer som kanter, hovder og smådaler og langstrakte grunne daldrag.	Middels
Vegetasjon	Skog med mosaikkipreg, gitt av innmark, myrer, vann, og skinnere områder.	Stor
Arealbruk og bebyggelse	Jordbruksarealer. Fritidsbebyggelse. Sætre. Spredt bosetningsmønster. Skogsdrift. Jakt. Turområde.	Middels - liten
Kulturhistorien i landskapet	Jordbruk med spor fra jernalder. Jakt- og fangstkultur. Skogsdrift. Rekreasjonsbruk.	Middels - stor
Kulturelle referanser	-	-
Romlig-estetiske forhold	Innadvendt skogsområde med innsjø, men med til dels vidt utsyn fra Skansen og østover mot Gjøvik og Mjøsa.	Middels
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Gjengroing av skog tidligere sterkt påvirket av beite og skogsdrift/ hogst, og av myr og tjern. Skog i naturlig suksisjon og innslag av gammel skog.	Middels
Jord- og skogbruk, utmark	Noe nyrydning og gjenopptaking av hevd på mark som har ligget brakk. Noe gjengroing av mark som tidligere har vært i hevd. Noe høybonitetsskog i intensiv drift. Småskala-middels skala jordbruk. Tømmerhogst.	Middels - liten
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	Transport av tømmer. Skogsveger.	Liten
Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Skumsjøen og dalform som sjøen ligger i, danner en overgang mellom åspreget landskap mot vest og skanseformet landskap mot øst.	Stor

Funksjonelle sammenhenger og brudd	Landskapet øst for Skumsjøen er mer preget av landbruk og innmark enn landskapet vest for sjøen, som har mer helhetlig skogspreg. Gode funksjonelle sammenhenger i stort sett hele området. Nyere skogsbilveger gir noe brudd i områder primært i naturtilstand/ rekreasjonsområder.	Middels - stor
Historiske sammenhenger og brudd	Historien er synlig og bevart i landskapet, uten store dominerende brudd. Området er for det meste preget av gradvis utvikling og kontinuitet.	Middels - stor
Nøkkelementer		
Naturskapte nøkkelementer	Skumsjøen med myrområder nord for sjøen. Ås og skanse, med tydelige forkastningslinjer. Kongelstadelva.	Middels
Menneskeskapte nøkkelementer	Dam ved utløpet av Skumsjøen. DNT hytter med nett av turstier, -veger og løyper.	Middels - liten
Landskapskarakter: Høyereliggende og avrundet ås med skogspreg, med tydelige forkastningslinjer i landskapet og med kant/ skanse ut mot Hunndalen og Vardal. Skansen med bosetting har til dels vidt utsyn og karakteristisk småkupert preg med kraftige bølger og er preget av jordbruks. Skumsjøen med fritidsbebyggelse ligger som lomme i forkastning ut mot Skansen. Skog og myr dominerer delområdet. Hele området er viktig rekreasjonsområde.		

3.2.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon			X			Skog / myr, fritidseiendommer / turområde, gårder.
Tidsdybde og kontinuitet			x			Noe preget av fraflytting og gjengroing. Landskap med til dels stor tidsdybde.
Helhet og sammenheng			x			Store sammenhengende skogsområder med myr og våtmarksystemer. Helhetlig rekreasjonsområde.
Brudd og kontrast		x				Kontrast mellom områder i tilnærmet naturtilstand og områder i drift. Nyere skogsbilveger gir noe brudd i områder primært i naturtilstand/ rekreasjonsområder.
Tilstand og hevd		x				Noe fraflytting og omlegging av drift på gårder og småbruk, ellers i bra hevd. Skog i noe gjengroing og overgang til naturlig suksesjon.
Inntryksstyrke			x			Skumsjøen og våtmarks-/myrområdene er viktige landskapselementer og rom med stor styrke i skogsområdet. Skansen med til dels vidt utsyn.
Lesbarhet		x				Tett skog gjør landskapet noe vanskelig å lese.
Tilhørighet og identitet				x		Turområde både sommer og vinter. Viktig markaområde for Gjøvik by og omegn.
Delområdets verdi: Middels verdi.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Skog og myrer utgjør sammen et stort naturområde og delområdet er viktig tur- og rekreasjonsområde for Gjøvik by og omegn. Fraflytting og gjengroing gir inntrykk av lite hevd og trekker ned.						

Sårbarhet

Utbygging eller større oppgradering av driftsveger vil forringe kvaliteten som rekreasjonsområde. Spredt utbygging av bosteder. Fragmentering gjennom utbygging av bygg, veger og annen teknisk infrastruktur. Gjengroing som følger av endrede driftsformer.

Potensiale

Styrking av grønnsstruktur, blågrønn struktur og ferdselsårer vil øke kvalitetene knyttet til rekreasjon. Styrking av kvalitet og destinasjon som «bymark». Ivaretagelse av små-/middels skala jordbruk og drift av utmarka.

Skumsjøen

Myrområde, Balleromyra

Smal veg i tett skog, Vesetvegen

Det finnes noen få gårdstun, derav de fleste fraflytta, i indre del av delområdet

3.3. DELOMRÅDE 3 - VARDAL

3.3.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området inngår i nasjonal landskapsregion Innsjø- og silurbygdene på Østlandet, med en mindre del mot vest (Mustad) i region Skogbygdene på Østlandet. Dalen er hengende tverrdal til Mjøsa med ikke enhetlig form og øst-vest orientering. Storparten av området har berggrunn av Vardalsandstein, med skifer og kalkstein fra midtre til øvre nordre dalside og grunnfjell i form av gneis i nedre del av dalen (fra forkastningslinje ved Brennbakkroa/ Bybrua/Sandåker og ned dalen). Stort sett i hele området er det tynne til tykke morenemasser, med noe torv og myr i høyereliggende og nordlig del av området, samt i dalbunnen. I nedre områder er det i tillegg avsetninger fra breelv, bresjø og elv. Berggrunnen, sammen med løsmassene, gir nordre dalside to tydelige drag, med brekk/ brattli/brink mellom. Øvre platå er åpent og storslått, mens nedre drag er mer sammensatt og mosaisk. Her er det større flater, men også knatter og bølga/ hvelva former med bakker og hauger.
Småformer	Åskam i nord, med Mustad gard, blir definert av Finnsbekken og Ålstadelva. Tverrdal med Ålstadelva i bunnen. Knatter/ hauger og åskammer stikker tydelig frem i dalrommet. karakteristiske knatter som Brennbakken (348 moh), Askimhaugen 302 moh og (Knappen 419 moh). Sammensatte former i dalbunnen pga avsetningsmasser og erosjon fra elv.
Vann og vassdrag	Finnsbekken, Ålstadelva og Mustadelva i vest. Vesleelva i bunnen av daldraget, etter at Ålstadelva og Mustadelva renner saman.
Klimaforhold	Delområdet er lun dal der dalsidene er vendt mot nord og mot sør, og der nordlige dalside er særlig soleksponert. Sammenhengende skog langs søndre dalside er regulerende og gir lunhet både mot kulde og vind.

Årstidsvekslinger	Delområdet har stabilt innlandsklima med til dels kalde vintre, og til dels varm og lun sommerperiode. Løvskog og blandingsskog viser tydelig årstidsvariasjon og visuelle inntrykk av vinter, vår, høst og sommer. Det samme gjør kornåkre og jorder med grasproduksjon.
Dyreliv og planteliv	Innmark, beitemark og kantskog, men noe hjortedyr, småvilt og fugleliv. Kulturplanter, gras og randvegetasjon. Tett barskog langs søndre dalside og delvis i dalbunnen.
Andre sanseinntrykk	-

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	For en stor del kalkrik og skifrig grunn i øvre deler av dalsida. Ringsaker kvartsitt nord for Vesleelva og sandstein sør for elva. Belte av sandstein og skifer sør for Vardalsvegen. Gneis i østre del av området, fra Brennbakkroa/ Bybrua. For det meste tykk morene, med breelv- og bresjøavsetninger og elveavsetninger i dalbunnene. Enkelte parti med torv og myr i høyereliggende områder og i dalbunnen. Parti med tynn morene i øvre områder (på nedsiden av fv.132 Vardalsvegen)
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Jordbrukslandskap, med innmark, randzonevegetasjon, bryn og ller. Skog på sørsiden av dalen.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Store gårder på øversida av fv. 132 Vardalsvegen, samt på åskammen vest for Ålstadelva.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	Vardal kirkested med Vardal kirkegård. Tobru, Sagstugrenda, Bybrya, er grender ned mot og på nordsida av Vesleelva, men med lite tydelig grønnstruktur.

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Rikt jordbruksdistrikt. Grusuttak ved Askimhaugen. Til dels mektige grusforekomster.
Primærnæringer	Gårder trolig med røtter i bronse-/jernalderen, som Alm, Haug, Mæhlum, Hågå, By, Hellum og Gryte. Yngre gårder, trolig fra jernalder, som Mustad, Lindstad, Frydenberg, Grimstad, Hørstad, Frydenlund, Børstad, Mjølstad, Smedstad og Ringstad. Mindre bruk på mindre gunstige lokaliteter.
By- og tettstedsaktiviteter	Vardal kirkested, Tobru, Sagstugrenda, Bybrua, Østvoll. Noen nedlagte funksjoner.
Bebyggd areal	Hele området preges av bebyggelse og bosetning.
Industri og tekniske anlegg	Det er nærings- og industrivirksomhet i dalbunnen ved Skjerven langs Brennbakkvegen. Også en rekke virksomheter langs Odnesvegen fra Bybrua til Tobru. Skjerven er regulert og skal utvikles som større næringsområde.
Kommunikasjon og ferdse	Rv. 33 er ganske nylig oppgradert og preger området, med til dels stiv linjeføring. Odnesvegen fv. 151 ligger i dalbunnen og Vardalsvegen fv.132 ligger høyt langs nordre dalside som del av kulturlandskapet.
Bosetting og næring	Det er stort sett spredt bebyggelse i hele området, men størst nyere utvikling langs fv. 151, der det er flere nye boligfelt.
Reiseliv og fritidsbruk	Den ubetjente DNT hytta Fogdehytta ligger helt øst i området, med turløype om Knappen. Turmuligheter langs nordre ås, samt i lysløype ved Bybrua. Varde idrettsplass ved Bybrua. Grande skole med ballplass. Hoppbakke ved Sagstua. Skytebane ved Brubakken. DNT merket tursti fra Enebakk mot Presthaugen og Vesterås. Videre helt vest i området fra Varpbakken til sørover Vesterås og nordover til Snaret.
Vernet areal	-

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Bygd med bosetning og jordbruk trolig tilbake til bronse-/jernalderen, og med mange store gårder med røtter i fra denne tiden. Viktige ferdelsårer mot vestlandet. Spor etter middelalderveg.
De eldste landskapselementene	Rydningrøyser, gravfelt/-røyser, kullgroper, fangstanlegg (bl.a. ulvestue), bosetnings- og aktivitetsområder, kokegroper og veganlegg. Kirkested Vardal.
Historisk kontinuitet og brudd	Bygd med svært dype historiske røtter. Utviklingen i dalbunnen gir noe brudd til denne kontinuiteten med nye veganlegg, nærings-/industribebyggelse og nye boligfelt, mens øvre bygd viser god historisk kontinuitet.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Hele området, men særlig midtre og øvre del av nordre dalside, er sterkt preget av primærnæringen. Nedre deler er preget av moderne utbygging med større veg, næring- og industri, samt større boligfelt.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Gårdsmiljø og tun med lokal/regional organisering og byggeskikk.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Jordbrukslandskap. Veger som følger dalen og stort sett mindre veger på tvers av disse hovedvegene.
Kulturhistoriske nøkkelementer	Vardal kirke. De eldste gårdene.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	-
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Vardal kirkested.
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Større gårder der skogen og skogsætring var viktig ressurs. Gårdstunene var stort sett plassert høyt i dalsida, med jorder nedenfor tunet, gjerne kornåkre. På elvesletta, med flomfare og tidligere frost, ble det gjerne dyrket gras. Mustadroa er bureisingområde fra 1920-30 tallet.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	Vardal kirke, idrettsanleggene, skolene, bedehuset Betania, DNT hytta Fogdehytta med turveg/-sti («folkstien»). Mustadroa samfunnshus ligger på grensen av området mot vest.

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Middels skala dal, med vidt åpent øvre rom og med noe mer lukkede og komplekse rom i nedre deler. Til dels storslått utsikt til Mjøsa fra øvre dalside.
Visuell avgrensning	Utsikt mot Mjøsa og visuell kontakt mellom storgårdene og øvre del av dalen definerer og avgrenser delområdet mot vest. Brekk omtrent ved Varpbakken/ Mustadroa samfunnshus avgrenser det visuelle landskapsrommet mot vest. Åsene mot nord og mot sør avgrenser dalen. Breeelv- og bresjøavsetninger synlig i form av mindre hauger/koller mot tettstedet Hunndalen avgrenser delområdet mot øst.
Romdannelser	Øvre åpent dalrom, nedre dalrom, mindre rom definert av avsetninger. Tverrdal fra Mustad mot Skyberg.
Mønstre, struktur	Jordbrukslandskap med randvegetasjon, veger opp dalen og tverrgående mindre veger/gårdsveger, elver og bekker, skogsområder. Næringsområder og nyere boligfelt.
Kompleksitet og sammenhenger	God sammenheng i landskapets øvre dalrom. Noe mer komplekst og til dels usammenhengende i nedre dalrom.
Orienteringspunkter	Mjøsa, åskammen ved Limoset/Mustad, åsene nord og sør for dalen.

3.3.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Åpen hendedal, med vid dalside på nordsiden av dalen med langstrakt og åpent øvre drag og med midtparti med brekk, brattbakker og ller. Lavereliggende deler har større slakere arealer både med slake og plane jordbruksarealer og parti med noe mer bølga/hvelva topografi og karakteristiske knatter Det lavereliggende draget har også en del myrlendt grunn og er til dels innslettet og komplekst.	Middels
Vegetasjon	Jorder, innmark, kantvegetasjon og ller på nordsiden av dalen. Til dels rike skogsområder på høydedragene og langs sørlige dalside.	Middels
Arealbruk og bebyggelse	Mange store gårdsbruk på øvre platå og ut mot høgdebekk/ brink. En del småhusbebyggelse i klynger langs fv. 132 Vardalsvegen og grend ved Vardal kirke. Bureisingbruk i Mustadroa. Flere bygdesenter og boligfelt/husklynger langs fv. 151 Odnesevegen og Brennbakkvegen.	Stor - middels
Kulturhistorien i landskapet	Bosetning og gårdsbebyggelse med dype røtter trolig tilbake til yngre bronse-/jernalder og til jernalderen. Vardal kirkested.	Middels - stor
Kulturelle referanser	Vardal kirkested.	Middels
Romlig-estetiske forhold	Bygd med stor visuell sammenheng i øvre dalrom og med storslått utsikt og god historisk kontinuitet. Nedre deler er mer sammensatt og med til dels uklare sammenhenger.	Middels
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Elvedal men med få naturlige prosesser. Sterkt kulturpåvirket.	Liten
Jord- og skogbruk, utmark	Jordbrukslandskap i hevd, skog i drift. Utmark har mistet noe betydning, i forhold til bruk til sætring.	Middels
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	Stor utvikling i bunnen av dalen, med utbygging av boliger og næringsvirksomhet.	Stor

Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Nordre og søndre dalside har svært ulik karakter, men har en naturlig sammenheng som innmarksressurs/utmarksressurs. Nedre dalsider og dalbunnen representerer et brudd i denne sammenhengen.	Middels - stor
Funksjonelle sammenhenger og brudd	Rv. 33 Fagernesvegen er et tydelig skille og inngrep i landskapet.	Middels - stor
Historiske sammenhenger og brudd	Øvre dalrom har god historisk sammenheng, men nedre dalrom og rv. 33 representerer brudd i denne sammenhengen.	Stor
Nøkkelementer		
Naturskapte nøkkelementer	Elvene og åsene. Breelv-, bresjø- og elveavsetninger i dalbunnen.	Middels - liten
Menneskeskapte nøkkelementer	Jordbrukslandskapet i hevd og Vardal kirke	Middels
Landskapskarakter: Hengende dal orientert øst-vest. Storskala jordbrukslandskap preger store deler av nordre øvre og midtre dalside. Mer sammensatt nedre dalside og dalbunn, med næring, industri og nyere boligfelt som representerer et brudd i landskapet preget av primærnæringen. Søndre dalside preges av skog. Rv. 33 Fagernesvegen skjærer inn i landskapet og bryter sammenhenger.		

3.3.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon			X			Hovedsakelig jordbrukslandskap med innmark, beitemark, randvegetasjon og utmarksressurser. Nyere bebyggelse og vegsystemer i nedre deler av dalen.
Tidsdybde og kontinuitet			x			Tradisjonell gårdsbebyggelse og kulturpreget landskap i øvre dalrom gir stor grad av kontinuitet. Nedre dalrom er sterkt preget av nyere tids endringer.
Helhet og sammenheng			x			God sammenheng i arealbruk og kulturelementer i øvre dalrom.
Brudd og kontrast		x				Nyere utvikling i nedre deler gir et stort brudd i historiske, geografiske og funksjonelle sammenhenger.
Tilstand og hevd			x			Aktivt jordbrukslandskap i god hevd. Skogsområdene brukes til aktivt friluftsliv og jakt. Nedlagte eldre grendesenter.
Inntrykksstyrke				x		Dal med stor inntrykksstyrke i øvre del og tydelige kulturspor. Stedvis god kontakt og tydelig drag mot Mjøsa.
Lesbarhet			x			God lesbarhet i øvre og midtre dalrom med store gårder, veger og kirkested som forteller historie. Nye strukturer i nedre dalrom bryter opp.
Tilhørighet og identitet			x			Gårdsbruk i hevd, gamle vegfar og kirkested gir identitet til landskapet i øvre del. Nyere endringer i struktur og bruk gir mindre identitet i nedre dalrom.
Delområdets verdi: Middels verdi.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Øvre del av delområdet er et viktig kulturhistorisk område med gamle storgårder og jordbruksarealer i god hevd. Verdien i området blir trukket ned av nyere tids utvikling i nedre dalrom. Her har tidligere strukturer blitt brutt opp og området er sterkt preget av endring både historisk, geografisk og funksjonelt. Identiteten i øvre dalrom oppleves sterkt, men er lite tilstede i nedre dalrom. <u>Sårbarhet:</u> Øvre del er svært sårbar for nedbygging og fragmentering. Deler av området er i rask utvikling og det er fare for preg av noe ødslige industri- og						

næringsområder uten grønne og /eller urbane kvalitet, uten gode oppholdsplasser og gode ferdselårer for myke trafikanter.

Potensiale:

Nedre del har flere boligfelt og er under fortsatt utvikling. Fokus på gode nærmiljøkvaliteter vil gi en positiv utvikling, for eksempel gode samlings- /oppholdssteder, rekreasjonsområder og tydelige strukturer (veger, gang-sykkelveger med tilhørende grøntstruktur). Synliggjøring av blå-grønne strukturer vil være positivt. Tilgjengelighet og fremkommelighet for myke trafikanter kan forbedres. Tilknytning mot Hunnelva og Gjøvik by bør vektlegges ytterligere.

Mustad gård

Nytt boligfelt i nedre del av Vardal

Vidt utsyn mot Mjøsa

Åpent kulturlandskap

3.4. DELOMRÅDE 4 - BRÅSTAD - ÅSLENDET

3.4.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området inngår i nasjonal landskapsregion Innsjø- og silurbygdene på Østlandet. Hengende tverrdal til Mjøsa, med kompleks og innesluttet form. Dalen åpner seg mot Mjøsa kun i ytterste deler. I nedre del av dalen er grunnen av kvartsitt, kalkstein, skifer og sandstein. Sammen med tykk morene og rester etter breelvavsetninger, gir dette platå ut mot Mjøsa. Lengre opp i dalen er det leirskifer, sandstein og kalkstein som dominerer dalbunnen og søndre åsdrag, og disse områdene er nedslipt og med slake bakker og avrunda åser. Den harde kvartsitten utgjør grunnen i nordre åsdrag og her er formasjonene mer komplekse, med flere bratte partier/ skogkledte berg og mindre daldrag.
Småformer	Langstrakt åskam langs nordre dalside, men bratte brekk, berg og lier, samt mindre daldrag. Flere karakteristiske topper/knatter langs åskammen som Glæstadhøgda 615 moh, Høgskogshaugen 508 moh, Brennhaugen 565 moh. Sørsida av dalen har skogkledt slak li som er noe mer brattlendt lengst vest. Snikkerhaugen, 434 moh, er topp mot Mjøsa.
Vann og vassdrag	Stormyra og Røgardsmyra drenerer ut i Glæstادتjernet (462 moh) og videre ut i Sleperudelva. Gubberudtjernet drenerer ut i Sleperudelva. Elva møter deretter Sæterelva og renner ut i Mjøsa sør i delområdet som Bråstadelva. Kastadtjernet 309 moh, er demt opp og vannet kanalisert mot Øvre Bråstad. Denne bekken drenerer deretter sør-østover og ut i Mjøsa.
Klimaforhold	Delområdet er lun dal der dalsidene er vendt mot nord og mot sør, og der nordlige dalside er særlig soleksponert. Skogsområder er regulerende for klimaet og gir vern mot innstråling fra sola og lunhet mot kulde og vind.
Årstidsvekslinger	Delområdet har stabilt innlandsklima med til dels kalde vintre, og til dels varme og lune sommerperioder. Løvskog, blandingsskog og myrområder gir tydelig årstidsvariasjon og visuelle inntrykk av vinter, vår, høst og sommer. Det samme gjør åkre og grasproduksjonsarealer.

Dyreliv og planteliv	Hjortedyr og noe småvilt. Fugler, særlig knyttet til våtmarksområdene/ vann/ tjern
Andre sanseinntrykk	Mektig utsyn over Mjøsa fra enden av dalen.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Langs Åslendet og ved Glæstad er det enkelte knauser med berg/ bart fjell. Det er også noe bart fjell langs Bråstadbekken sør for Kastadtjernet.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	For det meste skog, men med høyereliggende skrinne berg/ knauser og åser. Rikt innslag av myrer og tjern og enkelte vann.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	I utløpet av dalen ligger enkelte store gårder, som Bråstad, Kastad og Skikkelstad. Innover i dalen er det flere bruk med mindre innmark, men med til dels store utmarksressurser. Solbjør er en slik større gård som ligger mot myrområder og flatere partier innerst i delområdet. Solbjør skog er større skogsområde uten bebyggelse. Husmannsplasser er plassert inn mot åsene eller ned mot elva. I nordre del av området ligger de store gårdene Koll, Bjørge, Lunde og Skårstad, i bolleformet høytliggende platå. Kolberg og Bjerkelund ligger på nedre avsats nede ved Mjøsa.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	Ingen tettsteder, men grend og kirkested på Kastad/ øvre Bråstad, der Bråstad kirke ligger. Her ligger også Lundstein skole og ballbane. I området er det et nyere boligfelt. Her er det natur og kulturmark preget grønnstruktur med ellers uklar grønnstruktur som del av grenda.

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Skogsressurser er svært viktig i delområdet.
Primærnæringer	Landbruk med større utmarksressurser og skogsområder.
By- og tettstedsaktiviteter	Grend/bygdesenter ved Bråstad kirke og Lundstein skole med ballbane.
Bebygd areal	Spredt bebyggelse, for det meste gårdsbebyggelse med innslag av eneboliger/ felt med eneboliger. Grender i området Kastad/Bråstad, i området Enger/Neråsen/Dalseng/Øverås, ved Glæstadjernet og på Koll.
Industri og tekniske anlegg	Engers lefsebakeri. Rv 4 langs Mjøsa.
Kommunikasjon og ferdsel	Fv. 157 Åslendevegen. Fv 156 Bråstadgutua og Kollsvegen. Rv. 4 langs Mjøsa. Strandsonen langs Mjøsa.
Bosetting og næring	Gårdstun og spredte eneboliger. Boligfelt på Øvre Bråstad og på Kollshaugen. På Enger ligger Engers lefsebakeri. Her er i tillegg flere bedrifter.
Reiseliv og fritidsbruk	Pilegrimsleden til Trondheim passerer Bråstadgårdene og Tømmerstigen, og går på oversiden av Ødegården og Kolberg.
Vernet areal	Område ved Bråstad kirke er båndlagt etter kulturminneloven.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Store gårder med dype historiske røtter finnes i enden av dalen, flere med flott utsyn mot Mjøsa. Kastad, Bråstad, Glæstad og Solbjør har trolig røtter i jernalderen, og Koll kanskje tilbake til bronse-/jernalder. Skissestad, Sæter, Holte og Skarkerud er også trolig gårder med røtter i jernalderen. Gammelåsen eller Åsen er også en eldre gård, som i dag er delt opp i Øveråsen og Neråsen. Utbygging av rv. 4 langs Mjøsas strandsone har i nyere tid påvirket området.
De eldste landskapselementene	En rekke rydningsrøyser, gravfelt og gravminner, samt koksteinforekomst, bergkunst, skålgropform og Bråstad gamle kirkested. Tidlig bosetning og aktivitet.
Historisk kontinuitet og brudd	God kontinuitet, men ytre del av området er i rask utvikling og nytt boligfelt sør for Lundstein skole ligger i et historisk svært viktig område, noe som representerer brudd i det historiske kulturlandskapet og gjør historiske sammenhenger noe uklare. Utbygging av rv. 4 langs Mjøsas strandsone har i nyere tid påvirket området og til dels skapt barriere ned mot Mjøsa.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Hele dalen er preget av primærnæringen, men det er mindre utnyttelse av beiting i utmark enn tidligere. Svært aktivt skogbruk og god utnyttelse av jakt. Spredt bosetning og grender langs fv. 156, Bråstadgutua og Kollvegen og fv. 157, Åslendevegen.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Enkelte storstilte gårdstun med hageanlegg og innmark med randvegetasjon.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Gårdstun, boligbebyggelse i grender og felt, vegar. Rv. 4 langs Mjøsa.
Kulturhistoriske nøkkelementer	De store gamle gårdene og kirkestedene (Bråstad gamle og Bråstad kirke).

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	Bråstad kan kanskje regnes som nasjonalt kjent gårdsmiljø.
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Bråstad gamle kirkested.
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Jordbrukslandskap, med store korngårder med store utmarksressurser ut mot Mjøsa, og gårder med mindre innmark men med rike utmarksressurser innover i dalen.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	Skolen og Bråstad kirke.

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Innesluttet dal, der enden av dalen åpner seg opp mot Mjøsa og der det er platå beliggende langs Mjøsa (Koll, Kollberg, Kastad og Bråstad).
Visuell avgrensning	Storparten av området er innadvendt dal, avgrenset av høyereliggende åser. Østre del av området åpner seg ut mot Mjøsa og har storstilt utsikt og luftighet.
Romdannelser	Innadvendt dal avgrenset av dalsider og åser. Høyereliggende platå som har god kontakt mot landskapsrommet Mjøsa. Skråninger mot strandsone langs Mjøsa.
Mønstre, struktur	Gårder i skogstrakter og gårder på platåer langs Mjøsa. Enkelte boligfelt og grender med spredte eneboliger. Åser.
Kompleksitet og sammenhenger	God sammenheng, men det tradisjonelle landbrukslandskapet blir utfordret på Bråstad/ Kastad.
Orienteringspunkter	Mjøsa. Bråstad kirke. Kastadtjernet. Bråstad gårdene. Ramberget. Koll/Kollstoppen/Kollshaugen. Snikkerhaugen. Glæstadtjernet.

3.4.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskaps-karakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Grunn av kvartsitt, kalkstein, skifer og sandstein, samt tykk morene og rester etter breelvavsetninger i utløpet av dalen gir platå med gode dyrkingsforhold der de eldste gårdene er etablert. Elvedrag med vann, tjern og myrer er streng i dallandskapet.	Middels - stor
Vegetasjon	Innmark med gårdstun, hageanlegg, bryn, åkerholmer, randvegetasjon og tilgrensende mindre skogholt. Hagemark/ beitemark. Barskog med skogkledde lier og større sammenhengende skogsområder. Større og mindre myr- og våtmarksområder, tjern og vann.	Middels
Arealbruk og bebyggelse	Gårdsbebyggelse dominerer. Spredt bebyggelse i grender og langs vegene. Utmarksressurser.	Middels
Kulturhistorien i landskapet	Delområde med dype historiske røtter og tidlig bosetting. Eldre kirkesteder og gårdstun. Fornminner.	Middels - stor
Kulturelle referanser	-	
Romlig-estetiske forhold	Innadvendt dal, som ender i platå ut mot Mjøsa og strandsone langs Mjøsa.	Stor - middels
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Noe gjengroing av våtmark.	Liten - middels
Jord- og skogbruk, utmark	Store utmarksressurser tilhørende gårdene, i delområdet og i tilgrensende delområder. Særlig rik innmark på platåene ut mot Mjøsa, i sidene ned mot Mjøsa og langs strandsonen.	Middels – stor
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	Noe nedbygging av produktiv mark på platåene ut mot Mjøsa, gjennom etablering av boligfelt. Rv. 4 langs Mjøsa som barriere og viktig transportåre.	Middels
Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Bratte lier og skrenter lager tydelige platå og avsatser i ytre del av dalen.	Middels – stor

Funksjonelle sammenhenger og brudd	Ulike bygdesamfunn ligger adskilt pga topografi.	Middels
Historiske sammenhenger og brudd	Stort sett gode sammenhenger i landskapet med aktivt jordbruk, og innmark og utmark i hevd. Noe brudd ved etablering av nye boligfelt på landbruksarealer.	Middels – stor
Nøkkelelementer		
Naturskapte nøkkelelementer	Dalformen og platåene ut mot Mjøsa. Strandsonen. Knauser, topper og lier som definerer platåene.	Middels – stor
Menneskeskapte nøkkelelementer	Storgårdene med innmark og vegene. Skole og kirke.	Middels – stor
Landskapskarakter: Hengende innesluttet dal med platå i utløpet. Bratte lier og bakker ned mot Mjøsa og langs dalens nordre side. Strandsone. Flere grender som følge av topografien. En del eldre storgårder i god hevd gir historisk preg og kontinuitet til området, kulturlandskap, jordbrukslandskap og skog dominerer. Myr- og våtmarksområder, tjern, vann, bekker, elver, setter karakter til dalen.		

3.4.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon			x			Jordbruk og gårder av varierende størrelse. Skog og utmark. Spredt boligbebyggelse og nyere boligfelt.
Tidsdybde og kontinuitet			x			Fornminner. Eldre storgårder i hevd med røtter kanskje så langt tilbake som til bronse-/jernalder.
Helhet og sammenheng			x			Stor sett helhetlig landskapskarakter med noe brudd i form av nye boligfelt på tidligere jordbruksarealer til gamle gårder.
Brudd og kontrast			x			Nytt boligfelt i det gamle kulturlandskapet. Rv. 4 langs Mjøsa, er barriere mellom bosetning og strandsonen.
Tilstand og hevd			x			Området er stort sett i god hevd.
Inntryksstyrke				x		Plataåene med kulturlandskap ut mot Mjøsa gir mektig inntryksstyrke. Små vann og våtmark er viktige elementer i landskapet.
Lesbarhet				x		Dalen er et forholdsvis innesluttet landskap, men er likevel godt lesbart. Plataåene og strandsonen er godt lesbare.
Tilhørighet og identitet				x		Utmarksressurser med verdifull skog og med småvann og myrer/ våtmark, Braastad gamle kirkested og de gamle storgårdene, sammen med husmannsplasser og mindre bruk, gir særlig identitet til området.

Delområdets verdi: Middels til stor verdi.

Begrunnelse for delområdets verdi:

Sammenhengende landskap preget av jordbruk i god hevd og utmarksressurser med verdifull skog. Flere gamle storgårder, mindre bruk og husmannsplasser gir identitet. Plataåene med kulturlandskap ut mot Mjøsa gir særlig mektig inntryksstyrke.

Sårbarhet:

Fortsatt utbygging av nye boligfelt på tidligere jordbruksarealer, vil reduserer sammenhengen i landskapet og tidsdybden.

Nedbygging av områder mot våtmark og bekker, vil forringe strukturen i området.

En evt oppgradering av kjøreveg, kan gi reduserte historiske sammenhenger og påvirke romlig estetiske strukturer.

Ytterligere privatisering av strandsonen.

Potensiale:

Forsterking av identiteten med gårder med store skogs- og utmarksressurser, sammen med småbruk og spredte grender.

Synliggjøring av den blågrønne kvaliteten i området, gjerne med lett tilrettelegging for rekreasjon.

Utsikt mot Mjøsa, ved Bråstad

Nytt boligfelt i kulturlandskapet

Spredt bebyggelse

Glæstøtjernet

3.5. DELOMRÅDE 5 - HELLIROA - GRAVÅSEN - SKYBERG

3.5.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Østre halvdel av området inngår i nasjonal landskapsregion Innsjø- og silurbygdene på Østlandet. Vestre halvdel inngår i Øvre dal- og fjellbygder i Oppland og Buskerud. Skogkledd åsrygg med høyder og bølgende landskapsformer i østre halvdel og mer dramatiske småformer i vestre del av området. Grunnen i delområdet er hard kvartsitt med drag av sandstein, skifer og kalkstein. Forkastningslinjer er tydelige i området og utgjør bl.a. tverrdalen mellom Glæstad og Austdal og dalen nordover fra Skarkerud mot Helli med Koltjernet.
Småformer	Forholdsvis enhetlig åsdrag med lagdeling i grunnen som går øst-vest retning, der de mykere bergartene er mer nedslitt enn den hardere kvartsitten. Forkastningslinjer som går i nordlig-sørlig retning bidrar til mindre formasjoner. Usammenhengende og tynt morenedekke og torv og myr, gjør at berggrunnen er godt synlig. Glæstadhøgda 615 moh, Høgstadshaugen 508 moh, Brennhaugen 565 moh.
Vann og vassdrag	Lite vann. Mange myrområder og mindre bekker. Koltjernet øst i området. Øytjernet og Øveråstjernet ved Brennhaugen. Koltjenna og Øytjernet som del av naturreservat helt vest i området.
Klimaforhold	Stabilt innlandsklima med snødekke om vinteren. Forholdsvis varme somre.
Årstidsvekslinger	Delområdet har stabilt innlandsklima med til dels kalde vintre, og en til dels varm sommerperiode. Blandingsskog, med innslag av gammel skog og myrområder viser årstidsvariasjon og visuelle inntrykk av vinter, vår, høst og sommer.
Dyreliv og planteliv	Øytjernet naturreservat er vern av gammel granskog og skog på myr og er særeget vegetasjonssamfunn. Skrint vegetasjonsdekke med blandingsskog og myrområder preger området. Hjortedyr og småvilt. Fugler, særlig viktig er arter knyttet til åpen skog og myrområder.
Andre sanseinntrykk	Vidt utsyn fra høydene langs dalsida, bl.a. fra Skyberg.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Grunnen i delområdet er hard kvartsitt med drag av sandstein, skifer og kalkstein. Usammenhengende og tynt morenedekke og torv og myr, gjør at berggrunnen er godt synlig. Innslag av kalk i grunnen enkelte steder.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Området er dominert av høg og middels bonitets granskog. Men vegetasjonsdekket er til dels variert og sammensatt med innslag av lavbonitetsområder, myrområder med sjeldne vegetasjonssamfunn, sætervoller, blandingsskog og impediment/berg i dagen.
Jordbrukslandskapet skalaforhold og innhold	Mindre bruk vest i området. Helli er større gård, øst i området. Store skogseiendommer tilhørende større gårder i tilliggende daler og platå ut mot Mjøsa.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	-

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Utmarksressurser. Til dels intensivt skogbruk. Drenering og oppdyrking av myrområder.
Primærnæringer	Utmarksressurs til gårder i Snertingdalen og Bråstad – Åslendet – Skyberg.
By- og tettstedsaktiviteter	Ingen
Bebygd areal	Enkelte gårdsbruk i østre del av området, vest for Glæstadhøgda, samt i Viberg – Skyberg.
Industri og tekniske anlegg	Tre større kraftledninger krysser gjennom området. Veger.
Kommunikasjon og ferdsel	En rekke skogsbil- og seterveger. Fv.155 Gravåsvegen.
Bosetting og næring	Mindre gårdsbruk, med utmarksressurser.
Reiseliv og fritidsbruk	DNT sti går nord-sørover helt vest i området, ved Skyberg.
Vernet areal	Øytjernet naturvernområde. Gammel granskog og blandingsskog på myrområde. Særpreget plante- og dyreliv, med flere sjeldne og truede plantearter.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Ås som har vært intensivt utnyttet i lengre tid. Setring var tidligere svært viktig, med utmarksslått og beiting.
De eldste landskapselementene	Gravrøyser på Helli. Rydningsrøyser ved Skaugom/Viberg.
Historisk kontinuitet og brudd	Sætre og setergreender, ellers få tydelige historiske spor.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Skogsdrift av områder med middels og høybonitets skog.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	-
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	En rekke skogsbilveger, flere kraftlinjer, hogstflater
Kulturhistoriske nøkkelementer	Sætre. Rydningsrøyer. Bjønnhaugen krigsminne.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	-
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Bjønnhaugen, trefninger under 2. verdenskrig.
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Skogen og utmarksressursene har vært svært viktig ressurs over siden den første bosettingen i tilliggende daler. Sætre var tidligere viktig del av gårdsdrift, men er nå lite i bruk. Skogen drives fremdeles og til dels intensivt.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	-

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Høyereliggende storskala åsdrag.
Visuell avgrensning	Daler og dalsider er avgrensning av området.
Romdannelser	Kvartsitt med lag av mykere bergarter, skaper, sammen med forkastningslinjer, mindre rom i landskapet.
Mønstre, struktur	Skog preget av hogst og drift. Skogsbilveger og sæterveger. Sætre. Innslag av myrområder, tjern, småvann, lavbonitetsskog og gammelskog.
Kompleksitet og sammenhenger	Ås som i stor grad er dekt av skog og som har god sammenheng. Varierende og sammensatt vegetasjon fra høybonitets granskog til lavbonitetsområder, myrområder med sjeldne vegetasjonssamfunn, setervoller og blandingsskog.
Orienteringspunkter	Glæstadhøgda og Brennhaugen. Skyberg.

3.5.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Ås preget av grunnfjellet, der lagdeling og forkastningslinjer vises på overflaten. Åsen har få vann, men mange myrdrag, småtjern og bekker. Koltjernet, Øveråstjernet og Øytjernet ligger i østre del. Vibergtjernet, Koltjernet og Øytjernet ligger vest i området.	Middels
Vegetasjon	Sammenhengende skogsområde med rikt innslag av myr- og torvområder. Noe drenering og oppdyrking av myr.	Stor - middels
Arealbruk og bebyggelse	Noe bebyggelse på Viberg/Skyberg, da stort sett småbruk. Enkelte bruk i randsonen av delområdet og på åsen helt øst i området.	Liten
Kulturhistorien i landskapet	Enkelte automatisk freda kulturminner som rydningsrøyser og gravfelt. Setre og seterveger.	Liten – middels
Kulturelle referanser	-	
Romlig-estetiske forhold	Storskala ås med granskog og med innslag av mer variert skog og vegetasjonsdekke. Noen markante berg vest i området.	Liten – middels
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Noe gjengroing av kulturmark.	Liten – middels
Jord- og skogbruk, utmark	Noe gjengroing av seterlandskap. Skog er mer industrielt drevet enn i tidligere tider med større og åpnere hogstflater. Oppdyrking av myr.	Middels
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	Lite byggevirkosomhet. Skogsbilveger.	Liten
Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Ås med sammenhengende geografi og romstruktur. Markante bergknauser i vest (Skyberg/ Viberg) representerer et slags brudd.	Middels

Funksjonelle sammenhenger og brudd	Seterdrift representerer en historisk sammenheng, men er redusert i dag. Skogsdriften representerer også en sammenheng, men er sterkt endret fra tidligere tider. Jakt representerer en sammenheng.	Liten
Historiske sammenhenger og brudd	Sætre viser tidligere drift av utmarka. Gravrøyser og rydningsrøyser viser tidligere tiders praksis og aktivitet.	Liten – middels
Nøkkelelementer		
Naturskapte nøkkelelementer	Sammenhengende skogsområde med middels til høy bonitet. Myrområder med til dels sjelden og truet plantearter og vegetasjonstyper. Bergene ved Skyberg/Viberg er karakteristiske.	Middels
Menneskeskapte nøkkelelementer	Sætre. Skogsbilveger. Grend ved Skyberg/Viberg.	Liten - middels
Landskapskarakter: Enhetlig hvelvende skogkledt ås, med markante berg vest i området. Forkastningslinjer og lagdeling i berggrunnen preger topografien. Området er preget av sammenhengende skog med rikt innslag av myr- og torvområder.		

3.5.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon			x			Skog / myr. Gårdsbruk med lite innmark med rikere utmarksressurser. Helli som større gård.
Tidsdybde og kontinuitet			x			Sætre viser, sammen med fornminner, tidsdybde. Skogsdrift viser lite tidsdybde, med representerer kontinuitet. Noe gammel skog viser tidsdybde.
Helhet og sammenheng				x		Sammenhengende delvis kulturpåvirket naturområder.
Brudd og kontrast		x				Moderne skogsdriftsformer representerer brudd med og kontrast til eldre driftsformer.
Tilstand og hevd		x				Skog er hold i hevd, mens setervoller holdes i hevd i mindre grad. Gårdene med innmark er stort sett i hevd, men noe fraflytting.
Inntryksstyrke				x		Mektig rygg med noe utsikt mot Mjøsa. Stort sammenhengende skogsområde.
Lesbarhet			x			Tett vegetasjon gjør det tidvis vanskelig å lese.
Tilhørighet og identitet		x				Skogen og åsen har vært og er viktig ressurs for innehavere av gårder i tilliggende daler. Noe fraflytting.
Delområdets verdi: Middels verdi.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Stort sammenhengende skogkledd område med rikt innslag av myr- og torvområder. Delområdet har flere viktige naturtyper. Moderne skogsdriftsformer representerer brudd med og kontrast til eldre driftsformer. Noe preget av fraflytting. <u>Sårbarhet:</u> Fraflytting og gjengroing som følger av endret bruk av landskapet, vil endre karakteren. Endring av driftsformer, vil også påvirke karakteren.						

Potensiale:

Forsterkning av landbruksdrift med grasproduksjon og beite, vil kunne være positivt for vedlikehold av kulturlandskapet. Det er potensiale for økt bruk av området til rekreasjon.

Skyberg, utsyn mot Mjøsa

Skyberg

Myrområder

Noen småbruk med sau på beite

3.6. DELOMRÅDE 6 - REDALEN OG NEDRE SNERTINGDAL

3.6.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området inngår i nasjonal landskapsregion Innsjø- og silurbygdene på Østlandet. Tverrdal til Mjøsa orientert østlig-vestlig retning. De viktigste bergartene som former terrenget er «Vangsformasjonen» bestående av sandstein og Ringsakerkvartsitt, samt sandstein, kalkholdige og skifrige bergarter. De kalkholdige bergartene ligger for det meste langs nordre dalside. Midt i nordre dalside, er det bånd med kvartsitt og dette vises som tydelig brekk i dalsida mellom fv. 249 og 160. I øvre del av dalens nordside, vises også et kvartsittbelte, som tydelig brekk. Mellom disse brekkene er platå med fv.160 Øvre veg, der gårdene og bebyggelsen ligger. I dalbunnen og langs fv. 249 Snertingdalsvegen ligger noe bebyggelse. Her, på breelv- og elveavsetninger, og på til dels flomfarlig mark, ble gjerne husmannsbruk og jorder for grasproduksjon liggende.
Småformer	Sidevassdrag/-bekker med mindre markante daldrag. Hauger og topper langs åsen i nord. Snartumelva med daldrag.
Vann og vassdrag	Mjøsa og strandsonen til Mjøsa. Stokkelva er hovedvassdraget. Flere viktige sidevassdrag som Snartumelva, Pukua og Brustuguelva. Noe myrgrunn langs Stokkelva. Bekker som renner fra Eiksrud/ Simenstad, fra Gåserud og fra Bøvre og rett østover til Mjøsa.
Klimaforhold	Innlandsklima, der Mjøsa er varmemagasin om vinteren for nedre del av dalen. Bebyggelsen langs fv. 160 ligger særlig soleksponert til.
Årstidsvekslinger	Stort sett stabile vintre med snødekke og forholdsvis milde og varme somre.
Dyreliv og planteliv	Rikt og variert kulturlandskap med innmark i to nivåer og med skogsbelter mellom. Fulldyrka mark, beite-/hagemark, randvegetasjon og skogsbryn og skogsholt. Stokkelva er noe kanalisert men har også til dels rik kantvegetasjon, særlig langs søndre elvebredd.
Andre sanseinntrykk	Flott utsyn mot Mjøsa fra enkelte steder langs åsryggen.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Delområdet er for det meste preget av tykt morenemateriale, plukket opp, transportert og avsatt av isbre. Langs Stokkelva er det elveavsetninger, samt breelvavsetninger. Ved Elvedalen og Redalen er breelvavsetningen av stor mektighet.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Rikt jordbrukslandskap med innmark, kantvegetasjon, hage-/beitemark, randvegetasjon, bryn og skogsbelter på platåene og skog under i bratte skråninger/ langs terrasser. Blandingsskog på nordsiden av dalen, med innslag av edellauvskog. Flere området med nasjonalt viktige naturtyper. Hovedsakelig granskog på søndre dalside.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Store gårder på øver platå, samt i Redalen/ området langs Mjøsa, og mindre bruk langs nedre platå mot Stokkelva.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	Tettstedet Redalen har uklar grønnstruktur og lite tilrettelegging for felles grøntdrag for innbyggerne. Sveastranda camping i strandsonen til Mjøsa har noe grønnstruktur i form av spredte trerekker og randvegetasjon.

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Mjøsa drikkevannskilde, grustak i Redalen.
Primærnæringer	Landbruk, utmarksressurser og skog.
By- og tettstedsaktiviteter	Redalen har barnehage, skole, idrettsplass, boligfelt, samt campingplass. Tettstedet hadde tidligere postkontor, meieri, butikk, kafe, gjestgiveri, bensinstasjon og bilverksted.
Bebygd areal	Tettstedet Redalen. Gårdsbebyggelse og spredte eneboliger langs fylkesvegene oppover dalen og sideveger til denne.
Industri og tekniske anlegg	Veganlegg. Kraftlinjer.
Kommunikasjon og ferdsel	Fv. 160 og fv. 249. Rv. 4. Bryggeanlegg.
Bosetting og næring	Spredte eneboliger langs begge fylkesvegene oppover i dalen. Boligfelt i Redalen langs fv. 249. Bilverksted Mekonomen. Bedrift som selger søylefundamenter. Maskinentreprenør. Camping. Grustak.
Reiseliv og fritidsbruk	Sveastranda camping. Fritidsbebyggelse i Svartsandvika. Bryggeanlegg. Pilegrimsleden til Trondheim går langs fv. 249 og gamle rv. 4. Gårdsveger og gamle far i kulturlandskapet benyttes trolig til rekreasjon/turbruk.
Vernet areal	Linstad naturreservat med edellaauvskog (alm-lindeskog).

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Redalen var tidligere eget kirkested, og var i tillegg del av Ringsaker kommune/sogn. Redalen hadde tidligere en rekke tettstedsfunksjoner, men i dag er kun skole og barnehage igjen. Redalen har flere store gårder, med røtter trolig tilbake til bronsealder/ jernalder, bl.a. Unset, Lund, Bjørke, Bøvre og Etanstad. Nedre Snertingdal har også tidlig bosetning, med gårder som Eng, Skøyen, Lønnum, Kvatum og flere -stad gårder. I tillegg finnes bl.a. en rekke -rud gårder, som trolig er fra middelalderen. Det er det øvre platået i nordre dalside, som er tidligst bosatt. Med økning i folketallet blir også det nedre platået og arealer helt opp mot åsen, bebygd med gårder og etter hvert husmannsplasser.
De eldste landskapselementene	Gravfelt/-røys og spor etter tidlig bosetting i Redalen. Rester eller spor etter fangstanlegg, møller/ kvernhus, sag (etter-reformatorisk) og fløtningsanlegg (1700 tallet). I tillegg spor eller rester etter tidlig meieri og kaianlegg på Svea. Langs Pukua og Snartumelva er det en rekke spor og rester etter jernvinner, sager, kullgroper, vannrenner, bruer og kraftverk. I tillegg finnes damanlegg og steinbrudd langs sidevassdragene. I nedre del av Snertingdal er det ellers en rekke gravfelt/-røys/-hauger.
Historisk kontinuitet og brudd	Rv. 4 er en barriere mellom bygdesenter og funksjoner i strandsonen.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Primærnæringen preger landskapet i stor grad, med store og noe mindre gårder. Kulturlandskapet er rikt og variert, med innmark, hage-/beitemark, randvegetasjon, åkerholmer, bryn og skogholt. I tillegg til dels storslåtte tun og gårdsbygninger. Spor etter tømmerfløting.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Enkelte større gårder med tidligere karakteristisk firkanttun, men der nyere utvikling gjerne har forringet tunene noe.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Foruten kulturlandskapet med gårdsbebyggelse, rv. 4, fv. 160 og 249, kraftlinjer, boligfelt, campingplass. Spor etter tømmerfløting.
Kulturhistoriske nøkkelementer	Felt med konsentrasjon av gravminner og -røys, ved Bjørke/Hatterud/Etanstad og ved Eng/ Linstad. Kulturminner langs sidevassdragene knyttet til vannkraft.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	Mjøsa.
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Felt med konsentrasjon av gravminner-/røyser.
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Større gårder der skogen og skogsetring var viktig ressurs. Gårdstunene var stort sett plassert høyt i dalsida, med jorder nedenfor tunet, gjerne kornåkre. På elvesletta, med flomfare og tidligere frost, ble det gjerne dyrket gras. Her og på arealer opp mot åsene, ligger også gjerne mindre gårder og husmannsplasser. Kulturlandskapet har vært i mer eller mindre kontinuerlig hevd siden den tidligste bosettingen. Tidligere tømmerfløting i Stokkelva.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	Redalen skole og grendelokale.

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Nedre Snertingdal har to tydelige bratt-bakker og to til tre terrasser på nordre dalside, med elv og dalbunn orientert temmelig rett øst-vestover. Søndre dalside er mer jevnt avslaket men forholdsvis bratt. Dalen er slik stort sett tydelig avgrenset og definert og kan sees som å ha en mellomstor skala. Dalen vider seg ut i Redalen, med deltaområde mot og strandlinje langs Mjøsa.
Visuell avgrensning	Det er til dels gode siktlinjer mot Mjøsa. Åser avgrenser det overordnede dalrommet. Bratte bakker/ kanter i dalen begrenser kontakten ned til Stokkelva fra fv. 160 og bebyggelsen langs denne. Langs fv. 249 er det også liten kontakt mot elva, da pga. kombinasjon av skog og brekk/bakker/bratte elvekanter ned til elveløpet.
Romdannelser	Nedre Snertingdal har to tydelige bratt-bakker og gårdsbruk langs to til tre terrasser/platåer på nordre dalside. Søndre dalside er mer jevnt avslaket og skogkledd. Dalen vider seg ut i Redalen, med bebyggelse og kulturmark på deltaområde bestående av breelvavsetning, tykk morene og elveavsetninger. Sidedal der elva Snartum renner danner eget rom.
Mønstre, struktur	Tydelig elverom med bratte elvekanter. Dalrom med karakteristiske terrasser.
Kompleksitet og sammenhenger	Hele delområdet har tydelige og mønstre med kulturmark, gårder og spredte boligfelt/ boliger organisert langs terrassene i landskapet. Til dels tett skogbestand og topografi gjør denne sammenhengen litt lite synlig i enkelte strekninger i dalen.
Orienteringspunkter	Mjøsa. Terrassene. Åsene sør og nord for dalen.

3.6.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Tverrdal til Mjøsa. Avgrensa av skrånende li i sør og dalside med tydelige terrasser i nord. Stokkelva liggende dypt i klart definert elveløp med tilliggende elvesletter nede i dalen, munner ut i et lite delta til Mjøsa ved Redalen.	Middels - stor
Vegetasjon	Granskog i nordvendt li. Mer blandingsskog i sørvendt skråning og kulturmark med innmark, hage-/beitemark, kantvegetasjon, randvegetasjon, bryn og skogholt.	Middels - stor
Arealbruk og bebyggelse	Delvis sammenhengende belte med jordbrukslandskap på platået. Gårdstun og spredt bebyggelse. Spredt bebyggelse langs nedre terrasse/ elveløpet.	Stor - middels
Kulturhistorien i landskapet	Kulturlandskap i hevd og med til dels dype røtter i historien. Sammensetning mellom store gårder, mindre gårder, tidligere husmannsplasser og eneboliger. Mange automatisk fredede kulturminner, særlig knyttet til sideelvene/-bekkene.	Stor - middels
Kulturelle referanser	-	
Romlig-estetiske forhold	Terrasser i nordre dalside, med variert kulturlandskap, men med noe varierende inntryksstyrke og oversiktighet. Storslagent landskap ut mot dalmunningen og mot Mjøsa. Sammenhengen og sikt til innsjøen er viktig.	Middels - stor
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Stokkelva har tilliggende elvesletter i elveløpet og er noe meanderende.	Middels - liten
Jord- og skogbruk, utmark	Jordbruk i god hevd. Skogen som viktig ressurs. Mye av utmarksressursene tilhørende gårdene ligger i tilstøtende delområder.	Middels - stor
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	Lite nyetableringer og byggevirkosomhet. Transport hovedsakelig langs Rv. 4 og Fv. 249 Snertingdalvegen. Fv. 160 Øvre veg har mindre gjennomkjøring og transport.	Liten

Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Tydelig daldrag med elv i dypt elveløp og med markante terrasser langs nordre dalside. Noe utvidelse av dalen mot deltaområde på breelvavsetninger ved Mjøsa.	Stor - middels
Funksjonelle sammenhenger og brudd	Gode funksjonelle sammenhenger, der sammenhengende belter av gårder og kulturlandskap dominerer. Kontakt ned mot Mjøsa blir brutt opp av E6	Middels - stor
Historiske sammenhenger og brudd	Historiske sammenhenger er godt synlig, særlig langs Øvre veg.	Stor - middels
Nøkkelementer		
Naturskapte nøkkelementer	Stokkelva, terrasser i dalrommet som følger av lagdeling i grunnfjellet og breelv/-elveavsetninger.	Middels - stor
Menneskeskapte nøkkelementer	Redalen bygdesenter, rv. 4, gårdsbebyggelse og kulturlandskap.	Middels - stor
Landskapskarakter: Tydelig daldrag med terrasser og dyp dalbunn der Stokkelva renner. To til tre terrasser /platå med sammenhengende jordbruk i god hevd på nordsida. Skogkledd li med jevn helning på sørsida.		

3.6.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon				x		Storgårder og husmannsplasser, kulturlandskap og skog.
Tidsdybde og kontinuitet				x		Tradisjonsrike storgårder og kulturlandskap.
Helhet og sammenheng				x		Stor sammenheng i høyesteliggende del av området.
Brudd og kontrast			x			Den naturlige kontakten ned mot Mjøsa
Tilstand og hevd				x		I stor grad godt vedlikeholdt, lite gjengroing.
Inntryksstyrke				x		Stort sammenhengende kulturlandskap.
Lesbarhet				x		Skogs- og jordbrukslandskapet forteller historie.
Tilhørighet og identitet				x		Gårdsbruk i arv?
Delområdets verdi: Stor til middels verdi.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Delområde med sterk historisk og kulturell karakter. Bebyggelse i to tydelige nivåer, med noe gjengroing og mindre hevd i nedre nivå. Jordbrukslandskap i god hevd i øvre nivå.						
<u>Sårbarhet</u> Økt fragmentering gjennom spredt utbyggingsmønster vil påvirke negativt. En evt oppgradering av fylkesvegene gjennom området, kan påvirke bosetting og grender negativt.						
<u>Potensiale:</u> Ved å få frem den blå-grønne strukturen og kulturminner knyttet til denne, vil verdien av området kunne øke noe. Tettstedet Redalen, samt grender, kan videre utvikles, slik at landskapskvaliteter påvirkes positivt. Redalens forbindelse mot Mjøsa kan forsterkes. Stokkelva bør gjøres mer tilgjengelig for rekreasjon.						

Skogkledd dalside i sør

Skogkledd dalside i sør

Eneboligbebyggelse i nordlig dalside, utsikt mot Mjøsa

Jordbrukslandskap i nordlig dalside

3.7. DELOMRÅDE 7 - MIDTRE SNERTINGDAL

3.7.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området inngår i nasjonal landskapsregion Øvre fjellbygder i Oppland og Buskerud. Dalføret endrer retning ved Seegård/Kvisgård, vider seg noe ut og bøyer nordvestover. I området er det en stor lomme med kalkstein, skifer og sandstein i grunnen, avgrenset av hardere kvartsittårer, og dette former daldraget. Det er større breelvavsetninger i nedre deler av dalen, som forsterker overgangen mellom den videre midtre del av Snertingdal og smalere nedre del av Snertingdal. Også i denne delen av dalen er det platåer og terrasser med bratte bakker mellom. Snertingdal sentrum ligger på et raust platå i daldraget, med Ringsjøen liggende en god del dypere i daldraget. Ved Nykirke stiger dalen markant til høyereliggende nivå.
Småformer	Enkelte sidedaler til dalen, ofte beliggende i forkastningslinjer. Høyder, koller og kamper. Ås i nord er Ligardskampen 722 moh og i sør Lemyra 588 moh.
Vann og vassdrag	Stokkelva, Skonnolselfva, Nittåselva, Vesleelva, Libekken, Storelva, Ringsjøen 378 moh og Skonnolstjernet ved Hov/ Berg/Nøss. Myrområdet Flutun i nordenden av Ringsjøen er viktig våtmarksområde. Ellers en rekke mindre myrområder, bl.a. inn mot Skonnolselfva.
Klimaforhold	Stabilt innlandsklima.
Årstidsvekslinger	Stabile vintre og forholdsvis lune somre. Åkre, enger og lauvskog er med å synliggjøre årstidsvariasjoner.
Dyreliv og planteliv	Rikt og variert kulturlandskap med innmark ulike nivåer og med skogsbelter. Fulldyrka mark, beite-/hagemark, randvegetasjon og skogbryn og skogholt. Stokkelva og Ringsjøen med til dels rik kantvegetasjon. Rikt fugleliv, særlig knyttet til våtmark og vann.
Andre sanseinntrykk	Ringsjøen er et markant element i delområdet, men er overraskende lite synlig fra Snertingdal sentrumsområder.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Det er en stor lomme med kalkstein, skifer og sandstein i grunnen langs nordre dalside. Hardere kvartsittårer ligger som del av dalbunnen og søndre dalside, samt som formasjonene Ligardskampen/ Brattlia/ Akselhovde i nordre del av delområdet. Brattheng nord for Hov er også kvartsitt. I området er det stort sett tykk morene, med brattere parti der det er tynnere morenedekke. Det er større breelvavsetninger ved Seegård/Kvisgård, samt i begge endene av Ringsjøen. Ellers store elveavsetninger langs Stokkelva og elveavsetninger langs Skonnolselfva.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Rikt jordbrukslandskap med innmark, kantvegetasjon, hage-/beitemark, randvegetasjon, bryn og skogsbelter på platåene og skog under i bratte skråninger/ langs terrasser. Blandingsskog på nordsiden av dalen. Ett område ved Ligarden (Øvre veg) med den nasjonalt viktige naturtypen naturbeitemark.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Flere store gårder, gjerne med røtter så langt bak i tid som bronsealder/ jernalder som Seegård, Kvisgård, Berg, Hov, Nøss, Oudenstad og Rud. Mindre gårder og tidligere husmannsplasser, ligger gjerne mindre gunstig plassert.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	God grønnstruktur ved Snertingdal ungdomsskole og Skonnolstjernet. Ellers trær langs veger og kulturlandskap inn mot tettstedet.

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Store grusressurser . Skog.
Primærnæringer	Store gårder med viktige utmarksressurser. Mellomstore og mindre gårdsbruk, med mindre ressurser.
By- og tettstedsaktiviteter	Snertingdal sentrum har kommunehus, butikk, bensinstasjon, spisesteder, bo- og omsorgssenter, barne- og ungdomsskole, barnehage, idrettsplass og lysløype, treningsstudio. Ved Skonnolstjern er det tilrettelagt for friluftsliv. Seegård kirke. Nykirke.
Bebygd areal	Sentrumsbebyggelse. Boligfelt og spredte boliger langs vegene. Ved Ringsjøen er det etablert høystandard hyttefelt. Gårdstun. Seegård kirke. Nykirke. Nedlagte Dalheim skole.
Industri og tekniske anlegg	Grustak, kraftledninger.
Kommunikasjon og ferdsel	Fv. 160 og 249.
Bosetting og næring	Verksteder og bilpleie, bensinstasjon, landbrukstjenester, div mindre bedrifter og virksomheter. Elvedalen motorsenter. Norsk orgel- og harmoniumfabrikk ble grunnlagt i 1873 i Vardal og ble flyttet til Berg i 1929. Bedriften ble nedlagt på midten av 1990 tallet. Norsk orgelverksted er i nåværende drift og holder til i Snertingdal sentrum. Nedlagt meieri/ysteri. Tidligere Dal pensjonat. Snertingdal Bruk, nylig konkurs.
Reiseliv og fritidsbruk	Hyttefelt, blant annet ved Ringsjøen, skiløyper, aktivitetspark ved Snertingdalen skole.
Vernet areal	Ingen

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Gårder med røtter i bronse-/jernalder som Hov, Berg, Segård, Kvisgård, Snartum, Rud. Gamle kirkesteder er Segård med tidligere middelalderkirke og Kirkerud/Kjerkehaugen som er automatisk fredet kulturminne. Nykirke kirkested ble opprettet i 1870. Gårder fra middelalderen og senere fra nyere tid, nyridding og oppretting av husmannsplasser. Kommunesenter til kommunesammenslåing i 1964. Spredt boligbebyggelse, særlig fra etterkrigstid og moderne tider. Utbygging av større boligfelt ved Snertingdal skole.
De eldste landskapselementene	Gårder fra bronse-/ jernalder. Mange gravrøyser/-felt, fangstanlegg, kullgroper og rydningsrøyser. Jernvinneanlegg. Middelalder kirkesteder. Rester etter kverner, sager og bruer langs vassdragene, noen også intakte: mølle ved Roli, Rolifallet, Drogsethmølla, Kvernlien ved Røstadvatnet.
Historisk kontinuitet og brudd	Delområdet viser god historisk kontinuitet og historiske spor er godt ivarettatt og synlige i dagens landskap.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Primærnæringen preger landskapet i sterk grad.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Flere gamle gårdstun, men de fleste tunstrukturer er preget av modernisering.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Fylkesvegene. Gårdsveger. Kraftlinjer. Sentrumsstruktur. Gårder med tun, innmark, hage-/beitemark, kantvegetasjon, randvegetasjon, bryn og skogholt.
Kulturhistoriske nøkkelementer	Fornminner, kirkesteder og gamle gårder. Virksomheter knyttet til bygging og reparasjon av orgler.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	-
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Gravrøyser og –felt. Kirkerud og Seegård kirkested.
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Større gårder der skogen og skogsetring var viktig ressurs. Gårdstunene var stort sett plassert sentralt i overkant av slettene eller høyere i dalsida, med jorder nedenfor tunet, gjerne kornåkre. På elvesletta og områder ned mot vannet, med flomfare og tidligere frost, ble det gjerne dyrket gras. På mindre gunstige steder ble gjerne mindre gårder og husmannsplasser plassert. Kulturlandskapet har vært i mer eller mindre kontinuerlig hevd siden den tidligste bosettingen.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	Skolene og kirkene.

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Storskala dallandskap med større platå og høyereliggende drag. Hauger og åser formet av hardere grunnfjell og/eller løsmasseavsetninger.
Visuell avgrensning	Dalen med Snartumelva, store elveavsetninger i dalbunnen og dreining av dalrommet ved Austdal, avgrenser området mot øst. Høyereliggende åser avgrenser mot sør og nord, mens markant stigning i dalen ved Nykrike avgrenser delområdet mot nord.
Romdannelser	Den største romdannelsen er fra Austdal til Grøterud, avgrenset av bakker og avsatter ved Bergli/ Korpeberga og søndre dalside. Ringsjøen er del av dette rommet, med er likevel ikke markant til stede i rommet, sett fra Snertingdal sentrum. Området Seegård Kvisgård Snartum leses som eget rom. Øvre rom på oversiden av Bergli og Korpeberga.
Mønstre, struktur	Hele delområdet har tydelige og godt synlige mønstre med kulturmark, gårder og spredte boligfelt/ boliger organisert langs flatene og terrassene i landskapet.
Kompleksitet og sammenhenger	Landskap med tydelige sammenhenger og kompleksitet. Jordbrukslandskap med innmark, hage-/beitemark, kantvegetasjon, randvegetasjon, skogbryn og –holt. To hovedveger, med mindre veger og gårdsveger skaper sammenhenger mellom tettsted og gårder. Elver og bekker, tjern og vann bidrar til sammenhenger og kompleksitet.
Orienteringspunkter	Seegård kirke. Tømmeråsen. Stokkelva og Ringsjøen. Skonnolstjernet. Nykirke. Korpeberga.

3.7.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Lagvis hardere og mykere bergarter i grunnen, sammen med til dels mektige avsetninger og morene og forkastningslinjer, preger landskapet. Skonnolselfva og -tjernet. Vesleelva med gjel-formet dal.	Middels
Vegetasjon	Rikt kulturlandskap. Skogkledd li på sørsida av Ringsjøen. Høyereliggende blandingsskog og barskog opp mot Hovsmyra og langs Skonnolselfva opp mot Sveom/Fagerli.	Middels
Arealbruk og bebyggelse	Sentrumsdannelse med boligfelt, skole, service og noe næring. Omkringliggende jordbrukslandskap med gårdstun og spredt bebyggelse.	Middels – stor
Kulturhistorien i landskapet	Kulturlandskap i hevd og med til dels dype røtter i historien. Sammensetning mellom store gårder, mindre gårder, tidligere husmannsplasser og eneboliger. Mange automatisk fredede kulturminner.	Middels – stor
Kulturelle referanser	-	
Romlig-estetiske forhold	Vidt dalrom med Ringsjøen som et avlangt lavtliggende vannspeil. Mindre former som hauger, kletter lier og bakker. Jordbrukslandskap med innmark, hage-/beitemark, kantvegetasjon, randvegetasjon, skogbryn og -holt preger landskapet.	Middels – stor
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Våtmarksområde og meanderende elv er kontinuerlig i noe endring. Noe gjengroing enkelte steder i kulturlandskapet.	Liten – middels
Jord- og skogbruk, utmark	Et stort antall gårder i god hevd. Skog i drift. Utmarksbeite.	Middels
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	Nyere boligfelt ved Snertingdal skole er i utvikling. Nyere hyttefelt langs Ringsjøen. Gjennomgående transport langs fylkesvegene. Frakt av grusressurser ut av området.	Middels

Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Dalrom med tydelige geografiske sammenhenger.	Middels
Funksjonelle sammenhenger og brudd	Jordbrukslandskap i sørvendte hellinger på nordsiden av Ringsjøen og Stokkelva. Granskog i nordvendt helling. Høyereliggende granskog langs Skonnolselfva og åsene nord i området.	Middels
Historiske sammenhenger og brudd	Tidligere grendesenter og ny sentrumsdannelse.	Middels
Nøkkelelementer		
Naturskapte nøkkelelementer	Ringsjøen. Tømmeråsen. Skonnolselfva med Skonnolstjernet. Vesleelva i bratt og smal V-dal.	Middels
Menneskeskapte nøkkelelementer	Kirkene. Storgårder. Tettstedet. Hovedvegnettet.	Middels - stor
Landskapskarakter: Overordnet dalformet rom med varierte mindre terrengformer. Sentrumsdannelse og boligbebyggelse med omkringliggende jordbrukslandskap og skog.		

3.7.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon			x			Variert med skog, sentrumsbebyggelse og jordbrukslandskap.
Tidsdybde og kontinuitet				x		Stor tidsdybde og kontinuitet godt synlig i landskapet.
Helhet og sammenheng			x			Stort sett god helhet og sammenheng i kulturlandskapet. Tettstedet er noe langstrakt og med noe uklar sammenheng mellom skoleområdet og serviceområdet. Uklar sammenheng mellom nordre dalside og Ringsjøen.
Brudd og kontrast				x		Få brudd og kontraster. Nyere høystandard hyttefelt ved Ringsjøen representerer mulig et brudd. Kontrast mellom nedre og øvre bygd.
Tilstand og hevd			x			Landskap stort sett i god hevd. Noe mindre aktivitet i tettstedet/sentrum enn tidligere tider. Tidligere små grendesenter nedlagt.
Inntryksstyrke			x			Tydelig landskapsrom med sterke sanseinntrykk, bl.a. topografi, vann, myrområder/deltaområder og kirkesteder.
Lesbarhet			x			Godt lesbart landskap, men topografiske forhold, samt skog hindrer visuell oversikt over det helhetlige dalrommet.
Tilhørighet og identitet				x		Landskap med sterk identitet. Drift av kulturlandskap som gir tilhørighet.
Delområdets verdi: Middels til stor.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Variert landskap med få brudd og kontraster. Størst endring med flytting av mindre grendesenter til et felles delvis nytt senter, samt nedleggelse av bedrifter. Drift av gammelt kulturlandskap og storgårder gir sterk identitet og vitner om tilhørighet. <u>Sårbarhet:</u> Endring av jordbruksdrift og kulturlandskapet, vil kunne påvirke landskapskarakteren negativt. Våtmarksområdene er sårbare ved utbygginger og effektivisering av jordbruksarealer og endring av driftsformer i skog.						

Potensiale:

Utvikling av senteret Snertingdal/ Berg. Handelssentrum, Skonnolstjernet og skoleområdet bør knyttes sterkere sammen, gjennom gode forbindelseslinjer og utvikling/utbygging av sentrumsfunksjoner.

En forsterking av grøntstrukturen og forholdet mellom Skonnolstjernet, sentrum og Ringsjøen vil øke kvalitetene.

Tilrettelegging for ferdsel for myke trafikanter mellom Seegård kirke og kirkested og Snertingdal sentrum, vil påvirke positivt.

Nytt boligfelt ved Snertingdal ungdomsskole

Snertingdal sentrum

Utsikt vestover over Snertindal sentrum

Store, åpne jordbruksarealer

3.8. DELOMRÅDE 8 - ØVRE SNERTINGDAL

3.8.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området inngår i nasjonal landskapsregion Øvre fjellbygder i Oppland og Buskerud. Høyereliggende dal og fjellbygd, rundt 500 moh. Mindre utpreget dalform med en rekke åser, knauser og toppper. Brattenghovde (712 moh), Toppen (631 moh) og Sanghaugen (668 moh) som særlig markante. Lagdelt berggrunn med årer av kvartsitt, og mykere kalkstein, skifer og sandstein gir form til landskapet. Grunnen er for det meste dekt av tynn og usammenhengende morene og torv og myrområder. Fra om lag Haugli/ Lindheim samfunnshus og til kommunegrensa, henvender landskapet seg vestover, mot før østover.
Småformer	Forholdsvis knudrete landskap med en rekke åser, hovder, knauser, topper og daldrag.
Vann og vassdrag	Småvann som Lauga, Flatsjøen, Lunken, Røstadvannet, Langvatnet, Åbortjern og Heimsangen. Elvene Finna, Sagsvebekken, Svarkebekken, Kjerringelva, Storelva m.fl. En rekke mindre og større myrer i sammenhengende systemer.
Klimaforhold	Innenlands klima. Høy beliggenhet og nærhet til høyereliggende åskammer gir forholdsvis korte somre og stabile vintre.
Årstidsvekslinger	Stor variasjon mellom sommer og vinter.
Dyreliv og planteliv	Rik bestand av hjortevilt. Småvilt og fugler, inkl. storfugl og arter spesielt knyttet til våtmark og myr.
Andre sanseinntrykk	Våtmark, myrområder og innslag av gammel og åpen skog gir rikt fugleliv om våren.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Lagdelt berggrunn med årer av kvartsitt, og mykere kalkstein, skifer og sandstein. Stedvis konglomerat. Grunnen er for det meste dekt av tynn og usammenhengende morene og torv og myrområder.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Våtmark og myrområder. Skog for det meste gran, men med noe blandingsskog.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Fjellgårder med mindre størrelse på innmark enn lengre ned i dalen.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	-

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Gårder med forholdsvis lite innmark, men med utmarksressurser.
Primærnæringer	Landbruk i form av fjellgårder. Grasproduksjon og dyrehold. Sætre.
By- og tettstedsaktiviteter	Grendesenter med enkelte fellesfunksjoner. Lindheim samfunnshus og idrettshall, Betel menighetshus, fotballbane og lysløype på Laugsbakken.
Bebygd areal	Gårdsbruk i grender og spredt gårdsbebyggelse. Enkelte eneboliger i grendene.
Industri og tekniske anlegg	Fv. 162 og fv. 249. Kraftledning.
Kommunikasjon og ferdsel	Fylkesvegene mot Dokka og Aust-Torpa. En rekke veger som binder sammen spredt bosetning og skogsbilveger.
Bosetting og næring	Spredt bosetting. Gårdsbruk.
Reiseliv og fritidsbruk	Større eldre hyttefelt ved Åbortjern og Heimsangen. Stort sett lavstandard hytter fra 50-60 tallet på festa tomter.
Vernet areal	Evjemyra naturreservat, som er regnet som et stort og egenartet flatmyrkompleks, med middels rik til rik vegetasjon.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Område der skog og utmarksressurser har hatt stor betydning. Tidlig bosetting, med mindre driftsenheter. Bureising på 1920-30 tallet.
De eldste landskapselementene	En rekke automatisk fredede kulturminner. Gravfelt, - røys og hauger. Dammer, sagbruk og møller. Tidlig bosetning. Bureisingsbruk.
Historisk kontinuitet og brudd	Grender med forholdsvis god historisk kontinuitet, men som er preget av sentralisering av funksjoner til tettstedet Snertingdal og noe omstrukturering.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Primærnæringen dominerer, med bruk med mindre innmark, og ofte med skogressurser. Grasproduksjon og beitemark.
Bygningssmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Tradisjonell gårdsbebyggelse. Stort innslag av bureisningsbruk fra 1920-30 tallet.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Fv. 249 og fv. 162. En rekke kommunale veger og gårdsveger. skogsbilveger. Kraftlinjer. Grender og enkelte gårdsbruk langs vegene.
Kulturhistoriske nøkkelementer	-

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	-
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Gravrøyser, -hauger og -felt.
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Mellomstore og mindre gårder der skogen og utmarka var viktig ressurs. På plassene med best dyrkingsforhold ble de tidligste brukene plassert. Den eldste bebyggelsen er trolig fra jernalderen. På mindre gunstige steder ble gjerne mindre gårder og husmannsplasser plassert. Kulturlandskapet har vært i mer eller mindre kontinuerlig hevd siden den tidligste bosettingen. Bureising på 1920-30 tallet, der en god del bruk fremdeles er i hevd.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	Lidal samfunnshus og idrettshall. Betel menighetshus. Fotballbanen.

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Øvre og høyereliggende del av daldrag som fremstår som mellomstort platå.
Visuell avgrensning	I området får man visuell kontakt med vestenfor-liggende landskap.
Romdannelser	Platå, med åpen og svak dalform og åpent kulturlandskap på høydedrag nord for dalbunnen. Nord for hovedrom ligger daldrag i skoglandskap, med skog tett på bebyggelse og innmark. Myrdrag med åpent preg.
Mønstre, struktur	Sammenhengende kulturmark med gårdstun langs høydedrag og inn mot myrområder i øvre del av dalen. Gårdsbebyggelse i grender i skogsområde nord for hoveddalføret.
Kompleksitet og sammenhenger	Området er en mosaikk av ulike kulturlandskap og myrområder med tjern og vann. Grender med gårdsbebyggelse av ulik størrelse og enkelte eneboliger. Innmark og beitemark i varierende størrelse og hevd. Skog som er i drift i ulik grad.
Orienteringspunkter	Brattengshovde, Toppen, Korkgranshaugen (litt utenfor delområdet). Lauga og grendesenter Lindheim. Hasli (li preget av beite-/hagemark og eng).

3.8.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Høyereliggende daldrag og platå med småkupert formasjon. En rekke vann, tjern, myrområder og bekker.	Middels
Vegetasjon	Småskala jordbrukslandskap med grasproduksjon, innmarks og utmarksbeite. Granskog med rikt innslag av løvskog. Myrområder med til dels rikt og verdifullt plantesamfunn.	Middels – stor
Arealbruk og bebyggelse	Små-/mellomskala jordbruk med gårdstun og spredt bebyggelse. Grendesenter ved Lindheim samfunnshus. Grender innover skogen i nord. En grend i midtre del av området, langs fv. 162 mot Dokka, ligger i sidedal og noe adskilt. Større skogsområder. Hyttefelt ved Åbortjern og Sanghaugane.	Middels
Kulturhistorien i landskapet	En rekke fornminner i landskapet. Grendestruktur.	Middels
Kulturelle referanser	-	
Romlig-estetiske forhold	Øvre platå med en rekke hovder, koller, berg og mindre daldrag, samt komplekse våtmarkssystemer og vassdrag. Småskala landbrukslandskap med større skogsområder.	Middels
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Noe gjengroing av innmark og beite, samt av myrområder.	Middels - liten
Jord- og skogbruk, utmark	Jordbruk i varierende hevd. En god del skogsdrift, til dels med flatehogst.	Middels
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	Hyttefelt ved Åbortjern og Heimsangen.	Liten - middels
Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Hovedrom øverst i daldraget som høyereliggende platå og vidt daldrag. Bakenforliggende rom i skogsområdet.	Middels - liten

Funksjonelle sammenhenger og brudd	Kulturlandskap som er forholdsvis intakt og godt drevet. Enkelte områder i mindre hevd. Veger binder sammen bebyggelse og grender.	Middels
Historiske sammenhenger og brudd	Stort sett tydelige og intakte historiske sammenhenger. Grendesenter i mindre bruk enn tidligere/ mistet funksjoner.	Middels
Nøkkelelementer		
Naturskapte nøkkelelementer	Myrområder, tjern, vann og vassdrag. Høyereliggende øvre dalrom.	Middels
Menneskeskapte nøkkelelementer	Veger og grender.	Middels
Landskapskarakter: Høyereliggende øvre dalrom og noe småkupert landskap med ller, voller, hauger og flater. Tynt vegetasjonsdekke men med innslag av kalkholdige masser. Myrområder, bekker/åer, tjern og småvann. Småskala jordbruk og spredt bebyggelse. Noe fraflytting, forfall og gjengroing.		

3.8.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon			x			Mosaikk av ulike vegetasjonstyper og ulik grad av drift. Gårdsbebyggelse, eneboliger og hyttebebyggelse.
Tidsdybde og kontinuitet			x			Område med røtter i aktiviteter og bosetting i bronse- / jernalder. Tilflytting i tidsperioder med folkeøkning og på 1920-30 tallet. Seinere tids sentralisering og omstruktureringer preget området. Noe fraflytting og gjengroing.
Helhet og sammenheng			x			Sammenhengende mellom- og småskalajordbruk og skogsområde. Sammenhengende og intakte våtmarksystemer og vassdrag.
Brudd og kontrast			x			Ubetydelige brudd. Noe kontrast mellom jordbrukslandskap og moderne hytteutbygging.
Tilstand og hevd			x			Varierende grad av hevd og vedlikehold. Noe gjengroing og fraflytting.
Inntryksstyrke			x			Høyereliggende øvre dalrom og platå med luftighet, og delvis sikt mot øst og delvis mot vest. Stor variasjon i kulturlandskap og utmark.
Lesbarhet			x			En godt lesbar hovedform og grendestruktur. Flere grender i skogsområde nord i delområdet. Tidvis tett vegetasjon. Fin utsikt fra enkelte høyder.
Tilhørighet og identitet			x			Øvre dal /fjellbygd.
Delområdet verdi: Middels verdi.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Høyereliggende dalrom, omkranset av åser. Variasjon i kulturlandskap og utmark. Varierende grad av hevd og vedlikehold. Noe gjengroing, nedlagte funksjoner og fraflytting.						

Sårbarhet:

Våtmarksområder, småvann og elver/bekker er sårbare for endringer i landskapet, som f.eks. utbygginger og oppgradering av infrastruktur. Fraflytting og ytterligere nedleggelser av fellesfunksjoner vil påvirke kvaliteten i området negativt.

Potensiale:

En forsterking av tidleger sentra og grendestruktur gjennom utbygging vil være positivt for verdien av området. Økt satsning på friluftsliv og rekreasjon, samt noe hyttebygging inn mot eksisterende utbygde områder, vil kunne være positivt for kvaliteter i området.

Idrettsbane ved Fremstad

Utsyn vestover, kupert landskap med småbruk og skogsteiger

Spredt bebyggelse

Det skogkledde landskapet dominerer

3.9. DELOMRÅDE 9 - ONSRUDVATNA - REDALSSÆTRA- SVARKEN

3.9.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området ligger i landskapsregion Fjellskogene i Sør-Norge. Høyereliggende (over 600 moh.) fjellskogområde, myrer, Vesle Kråkhugu 836 moh.
Småformer	Åser og koller, retning vest-øst?
Vann og vassdrag	Flere mellomstore vann langs koller og åskam mot Snertingdal, bl.a. Rågjerdstjernet, Midtre og Store Svarken, Søreketjernet, Sætersangen og Veslvatnet. Lengre øst ligger Onsrudvatna og Fiskedammen. Sammensatt og helhetlig våtmarks- /myrsystemer med tjern og bekker.
Klimaforhold	Høyereliggende ås, med stabilt innlandsklima, og med solide vinterforhold.
Årstidsvekslinger	Stor variasjon mellom årstidene.
Dyreliv og planteliv	Ås med bestand av hjortevilt. Småvilt. Fugl knyttet til åpent myrlandskap og våtmark, bl.a. storfugl.
Andre sanseinntrykk	-

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Grunnen er hovedsakelig sandstein. Kalkstein i østre deler, fra Svarken og nordover. Tynn morene, torv og myr og enkelte lommer med tykkere morene i østlige halvdel. Tykk morene, med områder med tynn morene, torv og myr i vestlige halvdel.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Myr- og våtmarksområder med skog, skogsholdt og -bryn. Mest skog i midtre og nordøstlige deler.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Enkelte småbruk. Ås med til dels svært gode skogteiger, delvis er eid av grunneiere i Snertingdal og delvis av grunneiere i Biri Øverbygd.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	-

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Større skogressurser.
Primærnæringer	Skog tilhørende gårder i Snertingdal og Biri Øverbygd.
By- og tettstedsaktiviteter	Ingen
Bebyggd areal	Enkelte småbruk. Sætre.
Industri og tekniske anlegg	To større kraftledninger.
Kommunikasjon og ferdsel	En rekke skogsbil- og seterveger.
Bosetting og næring	Enkelte småbruk. Sætre med innmark.
Reiseliv og fritidsbruk	Noe hyttebebyggelse i vest.
Vernet areal	Foreslått naturvernområde Bjønnhaugen naturreservat.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	En rekke fangstanlegg ved Lundsætre og større område med kullfremstilling og jernvinneanlegg ved Svarken, viser tidlig aktivitet og bruk av området. Setring og skogressurser var svært viktig helt siden den tidligste etableringen av gårder i tiliggende daler.
De eldste landskapselementene	Fangstanleggene. Kullfremstilling og jernvinneanlegg, godt kartlagt.
Historisk kontinuitet og brudd	God historisk sammenheng og kontinuitet.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Skog har vært i kontinuerlig drift siden bronse-/jernalder.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Setre og setergrender.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Skogsbil- og seterveger. Kraftlinjer. Setervanger. Skogteiger, tidvis med flatehogst.
Kulturhistoriske nøkkelementer	Fangstanleggene og setre/ setergrender.

3.9.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	-
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	-
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Skog i kontinuerlig drift siden bronse-/jernalder. Slått av myrer. Setring med innmark og beite i utmark.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	-

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Storskala åsformasjon. Mer småskala mosaikk av våtmark, myr, skogsområder, -holt og -bryn.
Visuell avgrensning	Ås med til dels vidt utsyn og langs siktakser.
Romdannelser	Helhetlig åsrom, men med mindre romdannelse av variasjon mellom skog og åpent landskap.
Mønstre, struktur	Mosaikk av våtmark, myr, skogsområder, -holt og -bryn, skogsbilveger og setervoller.
Kompleksitet og sammenhenger	Vegetasjonsdekke sammensatt av barskog, lauvskog, vann, våtmark og myr, samt innmark (sætervoller) og beitemark.
Orienteringspunkter	En rekke hauger, hovder og kamper. Krokgranshaugen (738 moh), Åsgårdhaugen (806 moh), Brattåshaugen (795 moh), Ligardskampen (moh), Vinterhovd (758 moh), Skjenahaugen (776 moh) m.fl. Vann. Store og Midtre Svarken. Større sammenhengende våtmark- og myrdrag. Setervoller.

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Kjøl/høyereliggende småkupert åsdrag, avgrensa av tverrdaler til Mjøsa. Mange myrområder brutt opp av småhauger/ topper/koller/hovder, småvann/ tjern og setervoller.	Middels – stor
Vegetasjon	Skog, hovedsakelig gran, men innslag av blandingsskog. Myrområder, tjern og bekker.	Stor – middels
Arealbruk og bebyggelse	Setervoller med tilhørende beitemark.	Liten
Kulturhistorien i landskapet	Fangstanlegg, kullfremstilling og jernvinneanlegg. Setre.	Middels
Kulturelle referanser	-	
Romlig-estetiske forhold	Høyereliggende åsformasjon med mosaikk av våtmark, myr, skogsområder, -holt og -bryn, skogsbilveger og setervoller.	Middels
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Noe gjengroing av våtmark og myrområder.	Liten – middels
Jord- og skogbruk, utmark	Aktivt skogbruk.	Middels
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	Tømmervelter og transport av tømmer.	Middels
Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Et sammenhengende høyereliggende åsområde med åpne drag og med karakteristiske hauger, topper, koller og hovder.	Stor – middels
Funksjonelle sammenhenger og brudd	Hovedsakelig et sammenhengende område med preg av skogsdrift, av områder i naturlig tilstand og setervoller med tilhørende beite og utmark.	Stor – middels

3.9.3 VERDISETTING

Historiske sammenhenger og brudd	Område med god historisk sammenheng og få brudd. Mange veger fra moderne tid.	Middels
Nøkkelementer		
Naturskapte nøkkelementer	Åsdrag, med sammenhengende og intakte våtmarks- og myrdrag, samt sammenhengende skogsområder. Hauger, topper, koller og hovder.	Middels
Menneskeskapte nøkkelementer	Hogstflater, veger og setervoller.	Middels - liten
Landskapskarakter: Høyereleggende åsdrag med hauger, topper, koller og hovder. Sammenhengende naturområder med myrer og skog. Nettverk av veger og spredte setervoller.		

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon		x				Skog, myr, utmark og setre.
Tidsdybde og kontinuitet			x			Sammenhengende åsdrag som kontinuerlig utmarksressurs. Fornminner viser tidlig betydning for jakt, utvinning, setring og høsting.
Helhet og sammenheng				x		Stort sammenhengende naturområde.
Brudd og kontrast				x		Få brudd og kontraster.
Tilstand og hevd				x		Stort område i naturtilstand. Mye av skogen er i kontinuerlig drift. Setre og utmarksslått er mindre viktig enn i tidligere tider.
Inntrykksstyrke				x		Intakte våtmarks- og myrsystemer gir preg og inntrykksstyrke til området. Høyereleggende ås med vid utsikt.
Lesbarhet				x		Området er godt lesbart, med intakte systemer og gode siktlinjer.
Tilhørighet og identitet			x			Viktig ressurs og identitet både for Snertingdal og Biri Øverbygd.
Delområdets verdi: Stor til middels verdi.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Stort, i stor grad sammenhengende, naturområde med intakte våtmark- og myrsystemer og med påvirkning fra primærnæringen over lang tid. Tidsdybde og få markante brudd og kontraster. Verdifulle setergreder med forholdsvis intakte strukturer. <u>Sårbarhet:</u> Området er svært sårbart for endringer, da verdien i området hovedsakelig er basert på i stor grad intakte naturområder og kulturlandskap i utmark. <u>Potensiale:</u> Området kan tilrettelegges noe mer for tradisjonelt friluftsliv. Beite og skånsomt uttak av noe skog, vil være viktig for opprettholdelse av verdifulle strukturer.						

Skogkledd åsrygg

Skogkledd åsrygg

Skogkledd åsrygg

Ved Klundby, lengst øst i området

3.10. DELOMRÅDE 10 - BIRI

3.10.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Hovedform er bredt deltaområde med terrasser i enden av hengende elvedal. Utløp av Vismunda og strandsone langs Mjøsa.
Småformer	Avsatser/ terrasser formet av bre, breelv og elv, og rester etter tidligere elveløp.
Vann og vassdrag	Mjøsa. Vismunda med rester etter tidligere elveløp over deltaområdet.
Klimaforhold	Stabilt innlandsklima med Mjøsa som sterk påvirkningskraft og varmemagasin om vinteren.
Årstidsvekslinger	Stabile vintre, oftest med is på Mjøsa og snøforhold. Ofte forholdsvis varme somre med gode vekstvilkår.
Dyreliv og planteliv	Hjortevilt, noe småvilt og fugler knyttet til kulturmark. Kulturlandskap. Rikt og variert kulturlandskap med innmark og med skogsbelter mellom. Fulldyrka mark, beite-/hagemark, randvegetasjons og skogbryn og skogholt. Vismunda er kanalisert gjennom bebyggelsen, men har også til dels rik kantvegetasjon. Tidligere elveløp med skogbestand.
Andre sanseinntrykk	Vismunda som tidvis stri elv og med stor vannføring, gir sterke inntrykk.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Kalkrik grunn, med kalkstein og skifer. Breelv- og elveavsetninger med stor mektighet. Breelvavsetningene er hovedsakelig rett under marin grense.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Kulturmark og noe kantvegetasjon langs Vismunda.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Enkelte større gårder som Sigstad gård, Skumsrud og Kårstad. Enkelte mellomstore/mindre gårder.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	Bekkeløpet til Vismunda gir tydelig struktur til delområdet, sammen med skogbestand langs terressekanter og i tidligere elveløp. I tettstedet er det ellers noe uklar grønnstruktur. Gatetrær langs hovedgater/-veger.

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Mjøsa er drikkevannskilde.
Primærnæringer	Noe landbruk.
By- og tettstedsaktiviteter	Biri tettsted med matvarebutikker, serveringssted, tannlege, dyreklinikk, apotek og div mindre næringsvirksomheter. Vertshus. Skrinnhagen skole og Biri ungdomsskole. Barnehager og Furulund alders- og sykehjem. Biri travbane. Madshus skifabrikk og Moelven Mjøsbruket. Tekstilvask innlandet. Honne kurs- og konferansesenter/ Skogbrukets kursinstitutt. Bensinstasjon. Biri planteskole. Sigstad gård. Tidligere med glassverk, meieri, egen bank (Biri Sparebank), sag og teglverk, møbelutsalg, gartneri og kjøpesenter. Postkontor nedlagt ca 2001.
Bebygd areal	Tettstedet Biri ligger på deltaområdet. E6 skiller storparten av tettstedet fra strandsonen langs Mjøsa.
Industri og tekniske anlegg	Madshus skifabrikk og Moelven Mjøsbruket. Biri sag og mølle ble nedlagt i 1974, men anlegget består.
Kommunikasjon og ferdsel	E6. Fylkesveger, kommunale veger, gårdsveger. Kaianlegg og båthavn.
Bosetting og næring	Boligfelt og en rekke tettstedsfunksjoner og næringsvirksomheter. Sentrum ligger i dag langs Birivegen, hovedsakelig mellom krysset Ravegen/ Birivegen og brua over Vismunda.
Reiseliv og fritidsbruk	Biri travbane. Svennesvollene naturvernområde med rekreasjonsområde rett sør for reservatet. Båthavn i Paradisvika. Honnetoppen. Brynstadberget. Flere nylig oppmerkede turstier. Pilgrimsleden. Biri idrettsbane, Myrvang med turløyper om sommer og skiløyper om vinter.
Vernet areal	Svennevollene naturvernområde i strandsonen til Mjøsa og på sørsiden av utløpet til Vismunda. Kremmerodden naturvernområde langs Mjøsa, er naturminne med berg som er del av kalk og skiferfeltet med fossiler og del av Oslofeltet. Kremmerodden er også nasjonalt viktig naturtype, med åpen kalkmark. Vismunda nedre del er regnet som nasjonalt viktig naturtype som bekkedrag. Øya Fluren i Mjøsa er nasjonalt viktig naturtype, andre naturtyper. Eriksrud edellauvskog, naturreservat.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Svært tidlig bosetting, trolig tilbake til bronse-/jernalder. Spor etter aktivitet i yngre steinalder. Folkeøkning og tilfang av gårdsbruk i vikingtid og tidlig til høymiddelalder. Svært folkerik dal og grend fra 1600 til slutten av 1800 tallet. Biri Glassverk kom med innvandring/ tilflytting og økt kunnskap og aktiviteter til området, men også med utarming av skogressursene i nærområdet Øverbygda/åsene. Madshus skifabrikk og Moelven Mjøsbruket. Bygging av Mjøsbrua rett sør for delområdet og E6 i strandsonen, med åpning i 1984.
De eldste landskapselementene	Svært tidlig bosetting, trolig tilbake til bronse-/jernalder. Spor etter aktivitet i yngre steinalder.
Historisk kontinuitet og brudd	Biri glassverk var en del av Svennes gård. Verket var i drift fra 1764 til 1880 årene, med et lite avbrekk rundt 1850. Biri var egen kommune fram til 1964. Biri Herredshus ligger sentralt langs Birivegen.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Svært tidlig bosetting, trolig tilbake til bronse-/jernalder. En rekke virksomheter knyttet til Vismunda og utløpet av elva, samt muligheter for å legge til kai.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Gårdstun med karakteristisk firkantform. Hageanlegget på Svennes og på Sigstad. Biri Prestegard med skogplanteproduksjon og gravminnsted.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Tettstedet omkranset av kulturlandskap. E6. Kanalisering/ flomsikring av Vismunda. Kraftlinje. Spor etter tidligere tømmerfløting i Vismunda.
Kulturhistoriske nøkkelementer	Sigstad gård og Biri kirke. Svennes gård med tidligere Biri glassverk. Biri travbane og Madshus skifabrikk. Honne.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	Mjøsa. Biri travbane og Madshus skifabrikk.
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Biri kirke og kirkested. Gravminnet Domsteinsletta fra ca 700 e.Kr.
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Storgårder, skogressurser og Vismunda som nøkkel-elementer for tettstedsutviklingen og fremveksten av tettstedet. Biri glassverk ved utløpet av Vismunda er en kulturell referanse det vises få spor etter i dag.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	Biri kirke. Skolene og barnehagene. Sentrum med butikker og service. Båthavna og Biri travbane. Rekreasjonsområdet ved Svennesvollene naturvernområde. Honne kurs og konferansesenter. Myrvang og Biri idrettslag sitt anlegg.

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Tettsted med liten skala.
Visuell avgrensning	Mjøsa og åskammene rundt deltaet. Forholdsvis lite visuell kontakt mot Mjøsa fra sentrumsområdet.
Romdannelser	Deltaområdet med nedre del av dalsider, Vismunda elverom, E6 korridoren og strandlinja.
Mønstre, struktur	Tettsted omkranset av mellom-/storskala kulturlandskap. E6 som korridor og barriere. Vismunda og elverommet som streng gjennom delområdet. Strandsone.
Kompleksitet og sammenhenger	Stor kompleksitet. Noe løse sammenhenger og til dels brudd mellom tettsted og strandsone.
Orienteringspunkter	Vismunda og elverommet. Åskammene, E6 og Mjøsa.

3.10.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Elvedelta der Vismunda renner ut i Mjøsa. Store terrasserte platåer ned mot Mjøsa. Delvis definert landskapsrom som avgrenses av åser i vest og åpner seg mot Mjøsa i øst.	Middels – stor
Vegetasjon	Jordbrukslandskap, parkmessig opparbeidelse i sentrum.	Middels - liten
Arealbruk og bebyggelse	Store sammenhengende boligområder på elveterrassene. Næringsbygg langs E6. Jordbruk i ytterkant.	Middels – stor
Kulturhistorien i landskapet	Tidlig bosetting og spor fra bronsealder/jernalder. Kirkested og store gårder. Biri glassverk, Moelven Mjøsbruket, Madshus skifabrikk og Biri skifabrikk.	Middels - liten
Kulturelle referanser	Fornminner og spor etter tidlig bruk og bosetting av området. Biri glassverk. Madshus skifabrikk. Biri Prestegard (nå planteskole drift og gravsted).	Middels
Romlig-estetiske forhold	Stort og til dels høytliggende deltaområde/breelvdelta med til dels vidt utsyn over Mjøsa. Lite visuell og fysisk kontakt mellom strandsonen/ Mjøsa og sentrumsområdet. Klart romlig og estetisk skille mellom utvikling langs E6 og strandsonen og resterende sentrum av Biri.	Middels – liten
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Vismunda flytter på masser, men er kanalisert og ligger i stabilt elveløp i store deler av delområdet.	Liten
Jord- og skogbruk, utmark	Jordbruk i god hevd.	Middels
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	E6 med tilliggende, delvis ubebygde, næringsområder.	Middels

Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Sammenheng mellom sletta der sentrum er lokalisert og strandsona er noe brutt opp av naturlige terrasser/kanter i landskapet og av kratt og skog. Elveløpet skiller også deltaet fra nordre del av tettstedet og åskammen i nord.	Middels
Funksjonelle sammenhenger og brudd	Tettsted med sentrumsfunksjoner langs langstrakt akse. E6 som barriere mot Mjøsa og strandsonen.	Stor - middels
Historiske sammenhenger og brudd	Kulturlandskapet med store gårder og røtter tilbake i bronsealder/ jernalder og kirkested viser historisk sammenheng. Ellers er historien lite synliggjort i sentrum. Kontakten med Mjøsa er forringet av E6.	Middels
Nøkkelelementer		
Naturskapte nøkkelelementer	Vismunda. Deltaområdet. Strandsona med spor etter tidligere elveløp.	Middels
Menneskeskapte nøkkelelementer	Biri kirke. Storgårder. Madshus skifabrikk og Moelven Mjøsbruket. Biri travbane. Honne. E6?.	Middels - stor
Landskapskarakter: Terrassert elvedelta ned mot Mjøsa med markante og bratte åskammer. Sentrumsbebyggelse med store boligområder. Sentrumsfunksjoner langs akse og store gårder i ytterkanten. Den naturlige sterke kontakten med Mjøsa er brutt opp av E6 og etableringer langs denne.		

3.10.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon			X			Delområdet har stor grad av variasjon med sentrumsområde, boligområder, industri/næring, jordbrukslandskap, rekreasjonsområder, elv, strandsone og Mjøsa. Topografien er forholdsvis sammensatt og kompleks.
Tidsdybde og kontinuitet			x			Gårdene og geologien i delområdet viser tidsdybde. I sentrum ligger flere tidligere service- og næringsbygg ubrukt. Nyere strukturer har forringet eldre strukturer. Flere tidligere viktige funksjoner er i dag ikke eller i liten grad synlige og gjenværende.
Helhet og sammenheng			x			Sammenhengende boligområder. Tydelig sentrumsgate på elveslette. Lite sammenheng mellom sentrum og strandsonen/ Mjøsa.
Brudd og kontrast			x			Stor kontrast mellom gammelt jordbrukslandskap og nyere utvikling av tettstedet. E6 er en stor barriere mot Mjøsa. Kontrast mellom næring/ industri og jordbrukslandskapet.
Tilstand og hevd			x			Kulturlandskap i god hevd. Mange tidligere viktige tettstedsfunksjoner er enten fjernet, lite synlig eller i dårlig tilstand/hevd. Sentrum er revitalisert med gate med gatetrær og gangakser.

Inntryksstyrke		x				Tydelig form i landskapet, men tettstedet mangler visuell og fysisk kontakt med strandsonen, Mjøsa og elva. Tett vegetasjon er også til noe hinder for kontakt mellom sentrum og kulturlandskapet.
Lesbarhet		x				Delområdet er i mindre grad lesbart.
Tilhørighet og identitet			x			Identiteten til tettstedet er i liten grad framtrekkende, men Biri- navnet har stor identitet.
Delområdets verdi: Middels til liten verdi.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Delområde med stor kulturhistorie, men nyere strukturer har forringet eldre strukturer noe. En del nedlagte tettstedsfunksjoner. Landskapsrommet har med E6 og næringsområder fått en stor barriere ned mot Mjøsa. <u>Sårbarhet:</u> Området er sårbart mtp bruk av strandsone og evt økt barrierevirkning ved utbygging av E6 på bekostning av forbindelseslinjer på tvers av hovedvegen. Ytterligere nedleggelse av sentrumsfunksjoner er en potensial trussel. <u>Potensiale:</u> Området har også stort potensiale med beliggenhet, naturlige sammenhenger og en rik kulturhistorie som kan utnyttes bedre. Tydeliggjøring og styrking av sentrumsfunksjoner, felles arealer og økt bosetting i sentrum vil påvirke positivt. Støyskjerming av fellesarealer i strandsonene. Sterkere og tydeligere akser mellom sentrum og strandsonen for myke trafikanter vil øke verdien noe.						

Næringsbebyggelse ved E6

Frømråde ved Biri travbane

Biri sentrum

Jordbrukslandskap utenfor sentrum

3.11. DELOMRÅDE 11 - BIRI ØVERBYGD

3.11.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området inngår i nasjonal landskapsregion Innsjø- og silurbygdene på Østlandet. Dalen er tverrdal til Mjøsa orientert sørøstlig-nordvestlig retning og med elveterrasser ned til Mjøsa. Så å si hele delområdet ligger på berggrunn av kalkstein, med åre av konglomerat og noe sandstein helt i nord og sandstein i sørøst (Lundeberget, Galtestadhaugen, Klomstein). Elva Vismunda ligger i tydelig elveløp med bratte elvekanter og jevnt bratt fall. Konglomeratlag er synlig som bratte berg og lier i dalsiden. Sandsteinsinnslag gir også tydelige formasjoner som hovder/berg/hauger. Formasjonene gir dalen mange plataer og terrasser. Dalen vider seg betraktelig ut mot Mjøsa og har åpen og bred åsrygg henvendt mot innsjøen nord for Vismunda. Sør for Biri og utløpet av Vismunda, ligger en bred hengende sidedal, med gode dyrkingsforhold (Klundby/ Melby). Også her er det den mykere kalksteinen som er årsak til dalformasjonen, mens sandstein utgjør berg og dalsider. Dalen har tykk morene, tidvis med stor mektighet. I øvre brattere deler av nordre dalside er den partier med tynnere dekke av morenemasser. Gårdene ligger langs nordre dalside, på øvre deltaområdet, samt i sidedalen sør for Biri. Deltaområdet til Vismunda er formet av store mengder breelv- og elveavsetninger. Deltaet har tydelige terrasser. Langs Vismunda er det et forholdsvis bredt belte med elveavsetninger. Dalen har mange sidebekker i rette løp mot Vismunda.
Småformer	Hovder/berg/hauger, brattlier og sidebekker til Vismunda.
Vann og vassdrag	Mjøsa. Vismunda. En rekke sidebekker (bl.a. Surbekken, Tømtbekken og Haugbekken på nordsiden av dalen og Sagbekken, Dynjua, Djupdalsbekken, Kvekasæterbekken og Svarka langs sørsiden av dalen), samt dammer og småvann, trolig vanningsdammer for gårdsbruk. Melbytjernet.

Klimaforhold	Dalen har stabilt innlandsklima og ligger gunstig til mot Mjøsa, som er varmemagasin om vinteren, og med solvendt nordre dalside og deltaområde. Øvre deler av delområdet har tidligere vinterforhold og seinere vår, enn områder midt i dalsida. Nedre del av dalen har også noe mindre gunstige forhold for dyrking.
Årstidsvekslinger	Stabile vintre og forholdsvis lune somre. Åkre, enger og lauvskog er med å synliggjøre årstidsvariasjoner.
Dyreliv og planteliv	Rikt og variert kulturlandskap med innmark på ulike nivåer og med skogsbelter. Fulldyrka innmark, beite-/hagemark, randvegetasjon og skogbryn og -holt. Kalkrik grunn gir rik flora. Rikt fugleliv, særlig knyttet til våtmark og vann.
Andre sanseinntrykk	Vismunda har periodevis kraftig vannføring og jevnt fall og forholdsvis rett elveløp gir livlig elv.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Dalen og hengende sidedal i sørøst har for det meste kalkrik grunn, med enkelte årer av sandstein og konglomerat og tykt morenedekke med enkelte partier med tynnere morenedekke. Deltaområdet har breelv- og elveavsetninger med stor mektighet. I dalbunnen er det elveavsetninger.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Søndre dalside domineres av tett barskog, med gårder ned mot utløpet av dalen. Nordre dalside har for det meste gårdsbebyggelse med fulldyrka innmark, beite-/hagemark, randvegetasjon, skogbryn og -holt. Kalkrik grunn gir rik flora.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Storskala jordbruk, med enkelte mindre enheter langs søndre dalside, i og langs dalbunnen, samt på mindre gunstige områder langs nordre dalside. Skogsområder opp mot og på åsene er viktig utmarksressurs.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	-

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Kalkrik grunn, store forekomster av morene og avsetninger, samt skog.
Primærnæringer	Bygd med store landbruksressurser. Jordbruk, utmark og skog.
By- og tettstedsaktiviteter	Grend ned mot Biri kirke. Tidligere grendesenter ved Ekerhaugen/Hagom/ Stuve, bl.a. med skole og lokalbutikk.
Bebyggd areal	Dalen har sammenhengende grender med gårdsbebyggelse. I nedre deler er det nyere boligfelt.
Industri og tekniske anlegg	Vegene opp dalen. Tre kraftlinjer krysser dalen i nord-sørlig retning. I tillegg er kraftlinje opp dalen.
Kommunikasjon og ferdse	E6, Fv. 168 Øverbygdsvegen, fv. 330 Birivegen, fv. 164 Klomsteinsrovegen, samt en rekke kommunale vegar som Lierengvegen, Finstadvegen, Klomsteinsrovegen(kommunal del), Ytteråsvegen og Kragebergvegen. Skogsbil- og seterveger. Private gårds- og skogsveger.
Bosetting og næring	Jordbruk og skogbruk. Spredte eneboliger. Biri tapet AS er viktig kulturbærer og bedrift.
Reiseliv og fritidsbruk	Dempa er et godt utgangspunkt for turer både med sykkel, til fots og på ski. Flere hytteområder rundt gamle setervoller. Småvilt- og storviltjakt.
Vernet areal	Ingen vernede områder. To områder med nasjonalt svært viktige naturtyper slåttemark. Ugjødsla slåtteeenger i god hevd og artsrik med noen kravfulle arter.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Bygd med gårder med røtter trolig tilbake til bronse-/jernalder, som Biri, Sem, Sigstad, Berg, Haug, Bjørke, Hov, Hegge, Skarstad, Stuve og Hovde. Gårdene ble plassert forholdsvis høyt eller midt i dalsiden, med jordene på nedsiden av tunet. På mindre gunstige plasser ble husmannsplasser plassert, ettersom folketallet økte fra 1600 til utover på 1800 tallet. Bureisingsbruk fra 1920-30 tallet, i Klomsteinsroa.
De eldste landskapselementene	I nederste halvdel av dalen er det funn fra yngre steinalder og en rekke funn fra bronse- og jernalder i form av rydningsrøyser, gravrøyser/-minner, gravfelt, dyrkingsspor, bosetnings- / aktivitetsområder og kokgroper. I tillegg er det gjort enkeltfunn, bl.a. en øks fra yngre steinalder, og innhold i grav fra eldre jernalder. Mange av gårdene har trolig røtter i bronse- /jernalderen.
Historisk kontinuitet og brudd	Dalen har god historisk kontinuitet med drift av gårder trolig fra bronse-/ jernalder og fram til i dag. Mjøsbrua med utbygging av E6 langs vestsiden av Mjøsa i 1985, skapte et brudd mellom dalen og strandsonen langs Mjøsa. Biri glassverk var en del av Svennes gård (verksområdet ligger så vidt utenfor delområdet).
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Landskapet er i stor grad preget av landbruksdrift med kontinuitet over svært lang tid.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Flere storgårder med tun i karakteristisk firkantformasjon. Plassering av tunene er gjerne høyt og fritt i landskapet med åkre på nedsiden av tunet. Utmarksressurser, særlig i form av skog, på sørsiden av dalen, samt på åsene der det også var setre.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Gårder med innmark, hage-/beitemark, slåtteenger, kantvegetasjon, randvegetasjon, åkerholmer, skogbryn og -holt. Veger og kraftlinjer. Boligfelt.
Kulturhistoriske nøkkelementer	Mange funn fra førreformatorisk tid. Gårder trolig med røtter tilbake til bronse-/jernalder.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	Mjøsa.
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	Gravrøyser/-minner/-felt. Biri kirke og Sigstad gård. Sigstad gård var tidligere katolsk prestegård. Gårdstunet har vært plassert på dagens sted siden 1000 tallet. Biri Prestegard?
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Gårder i hevd og med innmark, hage-/beitemark, slåtteenger, kantvegetasjon, randvegetasjon, åkerholmer, skogbryn og -holt. Enkelte slåttemark og tidligere innmark på skogssetrene blir drevet på tradisjonelt vis og har svært verdifull vegetasjon.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	Biri kirke og Sigstad gård. Sigstad er kjent som bryllupsgård, holder kurs, selskaper, mm. Bedehuset og den nedlagte skolen (grusbane og skiløypetrase tidligere).

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Mellom-skala dal, med storskala landskap ut mot Mjøsa.
Visuell avgrensning	Åsene sør og nord for dalen. Nes, Mjøsa og Helgøya. Moelv/Brøttum?
Romdannelser	Et øvre rom med mindre kontakt mot Mjøsa og et nedre større rom med tett kontakt mot Mjøsa og Nes. Vismunda er dyptliggende elverom. Hengende sidedal Klundby/Melby/Austad. Bakenforliggende og høyereliggende drag Klomsteinroa.
Mønstre, struktur	Helhetlig kulturlandskap. Skoglandskap på sørsiden av dalen.
Kompleksitet og sammenhenger	Stor kompleksitet i kulturlandskapet og gode og tydelige sammenhenger. E6 bryter sammenheng mellom dalen og strandsonen langs Mjøsa.
Orienteringspunkter	Nes, Mjøsa, Vismunda og elverommet. Åsene sør og nord for dalen. Biri kirke.

3.11.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Daldrag øst-vest, avgrenset av åser i nord og sør, som åpner seg betraktelig ut mot Mjøsa. Elva Vismunda renner tidvis stri og med sterk strøm i bunnen, og stedvis dypt.	Stor -middels
Vegetasjon	Jordbrukslandskap i sørhellinga av dalen. Granskog i nordvendt del.	Stor - middels
Arealbruk og bebyggelse	Landbrukseiendommene ligger hovedsakelig i høyden i sørhellinga. På nordvendt side kun skog og skogssetrer. Sommerbeite og høstjakt.	Stor – middels
Kulturhistorien i landskapet	Mange gamle gårder, trolig med røtter helt tilbake til bronse-/jernalder. Funn fra steinalder og mange gravfelt/-røyser/-hauger (bronse-/jernalder). Bureising i 1920-30 tallet.	Stor – middels
Kulturelle referanser	-	
Romlig-estetiske forhold	Dal som strekker seg fra høyereliggende ås til Mjøsa, med en øvre del av dalen som er noe mer innelukket, og en nedre del av dalen som åpner seg betraktelig ut mot Mjøsa. Helhetlig og intakt kulturlandskap med dype historiske røtter.	Stor – middels
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Vismunda fører til tider med seg større mengder løsmasser.	Middels
Jord- og skogbruk, utmark	Jordbruk i god hevd, skogsdrift på sørsida av dalen, samt på åsene (som ligger utenfor delområdet).	Stor – middels
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	-	
Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Sammenhengende daldrag mot Mjøsa. Vismunda danner et markert brudd i landskapet.	Stor – middels

Funksjonelle sammenhenger og brudd	Jordbrukskarakter på sørvendt dalside. Skog på nordvendt dalside.	Middels
Historiske sammenhenger og brudd	Svært gode historiske sammenhenger. E6 representerer et brudd.	Middels – stor
Nøkkelelementer		
Naturskapte nøkkelelementer	Vismunda og elvedalen. Deltaområdet med større mengder breelv- og elveavsetninger.	Middels – stor
Menneskeskapte nøkkelelementer	Gårdene og vegene.	Stor - middels
Landskapskarakter: Daldrag som åpner seg betraktelig mot Mjøsa, med Vismunda som tidvis stri elv i dalbunnen. Sammenhengende belte med jordbruk i god hevd i sørhellinga. Skogkledd dalside i nordhellinga.		

3.11.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon			x			Dalen har sammenhengende kulturlandskap og har i mindre grad mangfold. Gårdene varierer i størrelse og i grad av hevd, med de største gårdene på de beste lokalitetene. Nordre side har åpen kulturmark, mens søndre side har produktiv skog. Enkelte småbruk og eneboliger.
Tidsdybde og kontinuitet				x		Stor grad av tidsdybde og kontinuitet, med synlige spor etter aktivitet tilbake til steinaldertid. Bygd med dype historiske røtter. Kulturlandskap i mer eller mindre kontinuerlig drift.
Helhet og sammenheng				x		Stor grad av helhet og sammenheng, både i naturgrunnlaget og i kulturlandskapet.
Brudd og kontrast				x		Kontrast mellom søndre og nordre dalside, samt nedre og øvre del av dalen. Elva kan sees å representere et skille mellom ulik drift av landskapet, med innmark på nordre dalside og skog langs søndre dalside. Klomsteinroa er bureisingsgrend og representerer nyere kulturlandskap med små enheter. Hengedal Melby/Melbytjernet er kontrast til hoveddalføret.
Tilstand og hevd			x			Gårder i ulik grad av vedlikehold, hevd og drift. Landskapet er stort sett i hevd, men med noe gjengroing enkelte steder.
Inntryksstyrke				x		Dal der elverom og kulturlandskap gir stor inntryksstyrke.

Lesbarhet			x			Dalen og kulturhistorie er godt lesbar. Elverommet er til dels lite synlig hovedsakelig grunnet topografi og tett vegetasjon langs elverommet.
Tilhørighet og identitet			x			Stor grad av identitet i kulturlandskapet. Noe fraflytting.
Delområdets verdi: Stor til middels verdi.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Sammenhengende kulturlandskap, stor grad av tidsdybde og kontinuitet.						
<u>Sårbarhet:</u> Større endringer i driftsformer og strukturer i jordbruket vil kunne påvirke landskapskvaliteter negativt. Området har komplekse småskalaformasjoner i tydelig elvedal, som er sårbar for oppgradering av teknisk infrastruktur, f.eks. utvidelser og endringer av kurvatur på veg. Effektive skogsdriftsformer som flatehogst og markberedning, kan utgjøre påvirke verdier i området negativt.						
<u>Potensiale:</u> Økt tilrettelegging for rekreasjon og opplevelser i kulturlandskapet vil være positivt for området. Forsterking av historiske bygdesenter gir positiv påvirkning. Økt tilgjengelighet til Vismunda vil kunne tilføre kvaliteter til området. Økt aktivitet på gårdene, basert på tradisjonelle og nyskapende driftsformer, og synliggjøring av dette, vil kunne påvirke området positivt.						

Skogledd nordvendt dalside

Gårdstun i sørvendt dalside

Hovedsakelig løvtrær i sørvendt dalside

Jorder og gårdstun i sørvendt dalside

3.12. DELOMRÅDE 12 - BIRISTRAND

3.12.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området inngår i nasjonal landskapsregion Innsjø- og silurbygdene på Østlandet. Delområdet ligger som bred strandsone langs Mjøsa, med bratt åsside, og er nord-øst vendt.
Småformer	Øvstdal/Åsroa som sidedal og hengedal til Mjøsa.
Vann og vassdrag	Mjøsa og strandsonen langs Mjøsa. Kalverudelva. Dalebekken, Finstadbekken. Bjørnstadelva langs grensa til Lillehammer kommune. En rekke mindre bekker og vannsig ned langs åssiden. Gårdsdam ved Myrvoll.
Klimaforhold	Innlandsklima med Mjøsa som varmemagasin om høsten og deler av vinteren.
Årstidsvekslinger	Stabile vintre med snødekke og oftest islagt Mjøsa. Tidlig morgensol om sommeren og lite sol om vinteren. Normalt stabile og lune somre.
Dyreliv og planteliv	Hjortevilt i skogen. Fugler langs strandsonen. Fugler knyttet til kulturlandskapet og til skog. Rikt og variert kulturlandskap med fulldyrka innmark, beite-/hagemark, randvegetasjon og skogbryn og -holt.
Andre sanseinntrykk	Nærheten til Mjøsa.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Berggrunn er sandstein og skifer. Området har tykk morene og større mengder breelvavsetninger ved utløpene av Kalverudelva og Bjørnstadelva.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Variert kulturlandskap med mye fulldyrka innmark langs Mjøsa og mer småskala og variert kulturlandskap i Åsroa og Øvstdal. Bredt skogsbelte langs åssiden. Bred kantvegetasjon langs deler av Mjøsa.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Mellomstore gårder langs Mjøsa og bruk med mindre innmark i Åsen/Åsroa og Øvstdal.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	-

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Mjøsa er drikkevannskilde.
Primærnæringer	Landbruksenheter med mellom- til småskala størrelse, med tun hovedsakelig plassert langs Biristrandvegen, og med grenda Åsroa langs Øvstdalen/Kalverudelva.
By- og tettstedsaktiviteter	Biristrand skole med turløype og skitrekk. Strandheim forsamlingshus.
Bebyggd areal	Gårdsbruk og spredt boligbebyggelse.
Industri og tekniske anlegg	Grustak ved Bjørnstad. Snekkerveksted og flatbrødbakeri i Åsroa.
Kommunikasjon og ferdsel	E6, fv. 330 Biristrandvegen, Drugavegen mot Brattbergsetra.
Bosetting og næring	Bosetting på gårder. Spredt bosetting langs Biristrandvegen og i Åsroa. Åsroa trevarefabrikk. Nærbutikk ved skolen er nylig nedlagt. Biri møbler AS, Biri snekkeri, Biri flatbrødbakeri, maskinverksted på Åsroa.
Reiseliv og fritidsbruk	Stranda camping. Furuodden camping, Biristrand camping ved Bjørnstadberget, med båthavner. Bjørnstadberget og Bjørnstadvika nordre og søndre strandsone. Strandengen camping. Flutua rekreasjonsområde. Turløype ved Biristrand skole. Pilegrimsleden følger for en stor del fv. 330 Biristrandvegen gjennom delområdet. Skitrekk ved skolen.
Vernet areal	Ingen vernede områder. Nasjonalt svært viktige landskap i Slemdalen, som er bergkløft og bergvegg med innslag av svært rik vegetasjon, innslag av død ved, flommarksvegetasjon og truede arter. De nederste 150 m av utløpet av Kalverudelva er nasjonalt svært viktig bekkedrag, bl.a. som gytestrekning for Mjøsørreten. Bjørnstadelva er nasjonalt svært viktig bekkekløft, med rik vegetasjon og forekomst av rødlista arter og nedre deler som svært viktig bekkedrag og gytestrekning for Mjøsørreten. Hagedam på Bjørnstad er regnet som viktig naturtype som dam i kulturlandskap. Skogskantdam ved Bjørnstad er regnet som viktig naturtype.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Enkelte gårder med røtter trolig i bronsealder/ jernalder, som Ruud, Gryte, Ekeren, Åsen, Myre, Feiring, Elvestad og Bjørnstad. Disse gårdstunene, med unntak av Bjørnstad, ligger plassert rett over marin grense og på rekke langs strandsonen og med Åsen plassert på åskam langs Kalverudelva.
De eldste landskapselementene	Kullframstillingsanlegg ved utløpet av Kalverudelva. Jernvinneanlegg øverst i Øvstdalen. Dyrkingsspor fra bronsealder/ jernalder, på Nordre Myhre. Sagbruk, møller og kverner langs elvene og bekkene. Gravminne ved Elvestad. Flere funn av løse gjenstander datert tilbake til jernalder/ middelalder. Gårder med røtter tilbake til bronsealder/ jernalder.
Historisk kontinuitet og brudd	Bygd med noe intakt kulturlandskap, men og med brudd i form av nye og gamle E6 som til dels deler opp landbrukseiendommer og har beslaglagt kulturmark. Sag, møller og kverner langs elvene/ bekkene er uten funksjon i dag og er i liten grad synlige og holdt ved like.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Landskapet er i stor grad preget av primærnæringen, men er også preget av fortetting og utbygging av eneboliger og felt med eneboliger.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Enkelte gårdstun med tun i firkantformasjon.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Gamle og nye E6, samt fv. 330 Biristrandvegen er svært dominerende linjer. I tillegg preger kraftlinjer landskapet.
Kulturhistoriske nøkkelementer	De gamle gårdstunene. Biristrand skole. Strandheim forsamlingshus.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	Mjøsa.
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	-
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Gårder der nærhet til Mjøsa og til skogressurser og beiteressurser i åssiden og på åsen har vært og til dels er viktig ressurser. Gode vekstvilkår med tidlig morgensol i sommerhalvåret.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	Campingplassene. Strandheim forsamlingssted. Birstrand skole.

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Bratt lside, med platå ned mot Mjøsa.
Visuell avgrensning	Åssiden mot sørvest er bratt og avgrenser sikt mot åsen. Vide siktlinjer nordover Mjøsa mot Lillehammer og østover mot Brøttum.
Romdannelser	Mjøsa som fjordrom der Birstrand er dalside mot innsjøen.
Mønstre, struktur	Langstrakt bygd lokalisert omtrent langs marin grense, på terrasse langs Mjøsa. Hovedvegene understreker langstraktheten.
Kompleksitet og sammenhenger	Sammenhengende bygd langs strandlinja til Mjøsa, med variert bebyggelse av gårdstun, spredte eneboliger og boliger i felt. Noe innslag av næring, særlig i strandkanten med campingplasser.
Orienteringspunkter	Mjøsa. Lisida. Birstrand skole og Åsroa.

3.12.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Bratt lise med elver og bekker. Mjøsa med strandsone og terrasser der bebyggelsen ligger.	Middels
Vegetasjon	Kulturlandskap med innmark, beitemark, kantsoner, skogsbyn- og holdt. Skog i lisida. Kantsone langs Mjøsa.	Middels
Arealbruk og bebyggelse	Gårdsbebyggelse med spredte boliger og boliger i felt. Veger tar mye areal.	Middels – stor
Kulturhistorien i landskapet	Grend med spor etter aktiviteter og bosetting tilbake til bronsealder/ jernalder, men få synliggjorte og synlige spor av fornminner.	Liten – middels
Kulturelle referanser	-	
Romlig-estetiske forhold	Grend langs Mjøsas strandlinje.	Middels
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser		
Jord- og skogbruk, utmark	Jordbruksareal med skogsressurser i lia og på åsen.	Middels
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	E6 langs med Mjøsa.	Middels - stor
Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Li, strandsone og terrasse langs strandsonen til Mjøsa, med Åsroa / Øvstdalen som sidedal og Åsroa som knutepunkt i grenda.	Middels
Funksjonelle sammenhenger og brudd	Grend som ligger som sammenhengende linje langs Biristrandvegen. E6 lagt som barriere mot Mjøsa.	Middels – stor

Historiske sammenhenger og brudd	E6 som brudd i historisk sammenheng og struktur, der Mjøsa, strandsone, dyrkingsareal og skogen i lia var viktig ressurs.	Middels - stor
Nøkkelementer		
Naturskapte nøkkelementer	Mjøsa, strandsona, avsetninger langs Mjøsa som grunnlag for dyrking, bratt li og sidedal.	Middels
Menneskeskapte nøkkelementer	Gårder langs terrasse i landskapet, samt i Åsroa/ opp mot Øvstdalen.	Middels
Landskapskarakter: Langstrakt grend langs Mjøsas strandsone, med bratt skogkledt li i bakkant. Sidedal Åsroa. E6 danner stor barriere i landskapet.		

3.12.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon			x			Hovedsakelig jordbrukslandskap. Smågrender og eneboliger. Rekreasjonsområde ned mot Mjøsa.
Tidsdybde og kontinuitet			x			En del eldre gårder. Flere tidligere viktige funksjoner er i dag ikke eller i liten grad synlige og gjenværende.
Helhet og sammenheng			x			Delvis sammenhengende jordbrukslandskap. Lite sammenheng ned mot Mjøsa.
Brudd og kontrast		x				E6 danner stor barriere i landskapet, også visuelt, ned mot Mjøsa.
Tilstand og hevd			x			Kulturlandskap i stedvis god hevd. Mange tidligere tettstedsfunksjoner er fjernet/dårlig hevd.
Inntryksstyrke			x			Landskap henvendt mot Mjøsa, med stedvis flott kontakt med Mjøsa og omkringliggende landskap. Andre steder er det lite visuell og store barrierer som hindrer kontakt med Mjøsa.
Lesbarhet		x				Varierende grad av lesbarhet.
Tilhørighet og identitet			x			Stor identitet tilknyttet Mjøsa. Nedlegging av tettstedsfunksjoner minsker identitet.
Delområdets verdi: Middels - liten						
Begrunnelse for delområdets verdi: Område som har vært utsatt for en del endringer, der E6 som danner en barriere i den naturlige sammenhengen ned mot Mjøsa er det mest påfallende. Nedlagte grendesenter gir også inntrykk av brudd i kontinuitet/identitet. Stedvis flott kontakt med Mjøsa og omkringliggende landskap og dette gir stor identitet. <u>Sårbarhet:</u> Eventuell økt trafikk langs E6 og fylkesvegen vil påvirke bosettingen ytterligere negativt. Ytterligere nedleggelse av felles funksjoner og service, vil påvirke negativt.						

Potensiale:

En styrking av forbindelseslinjer mellom Mjøsa, bebyggelsen med grender og åsen, vil være positivt for området.

En styrking av grendesenteret i Åsroa, vil gi positiv påvirkning.

Det bør tilrettelegges ytterligere for myke trafikanter og rekreasjon, med fokus på trafiksikkerhet og opplevelser.

Spredt bebyggelse i jordbrukslandskapet ned mot Mjøsa

Gårdstun i jordbrukslandskapet ned mot Mjøsa

E6 danner en stor barriere i landskapet

Åsroa

3.13. DELOMRÅDE 13 - BRATTBERGSSÆTRA

3.13.1 BESKRIVELSE

1 Landformer og vann – Naturlige komponenter	
Komponenter	Notater
Hovedformer	Området ligger i landskapsregion Fjellskogene i Sør-Norge. Området er høyereliggende ås opp mot 500 moh, med til dels bratte lier ned mot Biri Øverbygd/ Vismunda og mot Biristrand/ Mjøsa. Vismunda ligger i dyp dal fall i sørøstlig retning.
Småformer	Enkelte smådaler. Enkelte platå i lisdene.
Vann og vassdrag	Vismunda. Bjønnåa med myrdrag og småvann. Gråsteinsmyra er høytliggende større myrområde. Fløyta er ei mindre elv som renner mot Vismunda. Haugbekken og Tømtbekken drenerer mot Vismunda. Furumyra, Langmyra og Tormyra drenerer delvis ut i Veslebekken/ Bjørnstadelva som renner østover og ut i Mjøsa og delvis ut i Kalvengelva som også renner østover.
Klimaforhold	Innlandsklima med stabile vintre med snødekke. Forholdsvis varmt sommerhalvår.
Årstidsvekslinger	Snødekke om vinteren. Vår med nedsmelting og rikt liv på våtmark og myrområder. Løvsprett og rik engvegetasjon på setervoller. Høst med høstfarger.
Dyreliv og planteliv	Ås med variert skog og vegetasjonsdekke. Stort innslag av myr og våtmark. Rikt dyreliv med bl.a. hjortevilt og skogsfugl. Liten forekomst av rype på Gråsteinsmyra.
Andre sanseinntrykk	Ås med til dels storslått og vid utsikt.

2 Vegetasjon	
Komponenter	Notater
Bart fjell, løsmasser, jordsmonn	Formasjon av sandstein og skifer. Morene stedvis med stor mektighet. Områder med torv og myr.
Hovedtrekk i vegetasjonstyper	Høyereliggende granskog med innslag av lauvskog inn mot myrområder, bekker/elver og setergrender. Store sammenhengende myrdrag. Mange bekker og elver.
Jordbrukslandskapets skalaforhold og innhold	Setre og setergrender i skogen. Skogteiger som til dels er intensivt drevet.
Grønnstruktur i byer og tettsteder	-

3 Arealbruk og bebyggelse	
Komponenter	Notater
Naturressurser og råstoffutvinning	Skog.
Primærnæringer	Landbrukets setergrender og skogteiger.
By- og tettstedsaktiviteter	-
Bebygd areal	En rekke setre og setergrender. Brattbergsætra. Kalverudsætra. Dempesætra. Nysætra. Håvollsætra. Båbergsætra. Noen nye hytter/ hytteutbygging på tidligere setervoller.
Industri og tekniske anlegg	Skogsbilveger. Spor etter fløyting langs Vismunda. To kraftlinjer krysser åsen.
Kommunikasjon og ferdsel	Skogs- og seterveger.
Bosetting og næring	-
Reiseliv og fritidsbruk	Ås med fritidsboliger knyttet til setergrender, stier, turveger og skiløyper.
Vernet areal	Ingen vernede områder.

4 Kulturhistorie	
Komponenter	Notater
Karakteristiske historiske utviklingstrekk	Skog og utmark som har vært viktig ressurs helt siden den første bosettingen i området.
De eldste landskapselementene	Jernvinneanlegg øverst i Bjørnådalen.
Historisk kontinuitet og brudd	Skogsetre med stor betydning helt opp til moderne tid, men nå med langt mindre viktighet. Noe bygging av hytter på enger og jorder på setergrender.
Landskap preget av primærnæringer og andre næringer	Skog med god bonitet, hovedsakelig i lisidene, er preget av drift.
Bygningsmiljøer med vekt på regional/ lokal byggeskikk og deres omgivelser	Setre og setergrender.
Menneskeskapte strukturer og linjeelementer i landskapet	Setergrender, skogsbil- og seterveger. Kraftlinjer. Hytteutbygging.
Kulturhistoriske nøkkelementer	Skogsetre. Vismunda som fløtningselv.

5 Kulturelle referanser	
Komponenter	Notater
Nasjonalt kjente landskap	-
Steder i landskapet det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.	-
Lokal kunnskap om bruk av landskapet og skjøtsel og vedlikehold av landskapselementer	Skogsetre med innmark, slåtteenger og utmarksslått. Beiting i utmarka.
Kulturhistoriske arrangementer, f.eks. spel	-
Folkelige møteplasser	-

6 Romlig estetiske forhold	
Komponenter	Notater
Skala	Åskam med bratte lisider ned mot Mjøsa og Vismunda gir mellomskala dimensjon.
Visuell avgrensning	Fra åsen er det vidt syn i de fleste himmelretninger.
Romdannelser	Elverommet med Vismunda er tydelig rom. Åsryggen med Gråsteinsmyra er også tydelig rom.
Mønstre, struktur	Åsrygg med åpen vegetasjon og myr. Skogkledte lier. Elvedal med Vismunda rennende sørøstover. Hogstfelt. Eiendommer er svært langstrakte og smale. Grense mellom eiendommer til grunneiere i Biri Øverbygd og Biristrand/Åsroa går om lag på Gråsteinsmyra.
Kompleksitet og sammenhenger	Åsen er forholdsvis enhetlig med åpnere lavbonitetsskog langs åsryggen, der de fleste setergrendene er lokalisert i opp mot denne ryggen. Skog med bedre bonitet ligger på nedsiden av setrene og i lisidene ned mot bygdene.
Orienteringspunkter	Åsryggen med Gråsteinsmyra. Setergrendene.

3.13.2 FASTSETTELSE AV LANDSKAPSARKITEKTER

Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter (liten-middels-stor)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Høyereliggende åsrygg /kjøl med langstrakt, smalt platå på toppen, markert av bratte skråninger/lier, mot øst ned mot Biristrand og Mjøsa, og mot sør ned mot Vismunda og Biri Øverbygd.	Middels
Vegetasjon	Hovedsakelig granskog, men med innslag av lauvskog og åpen lavbonitetskog. Store sammenhengende myrområder. Noe utmark med beite og setergreider med forproduksjon.	Middels - stor
Arealbruk og bebyggelse	Setergreider og seterområde som er bygd ut med hytter. Nyere hyttefelt, med tomter lagt ut for salg.	Middels - liten
Kulturhistorien i landskapet	Jernutvinning. Setring med slått og utmarksbeite.	Liten - middels
Kulturelle referanser	-	-
Romlig-estetiske forhold	Setergreider med slåttemark/-enger i skogbeltet og med vidt utsyn over et større landskap rundt Mjøsas nordre del.	Middels
Endringsprosesser og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Noe gjengroing av tidligere beitepåvirkede områder. Noe gjengroing av myrområder, mye grunnet gammel grøfing.	Middels
Jord- og skogbruk, utmark	Noe nyrydning og hogst. Utmarksbeite.	Middels
Bygge- og anleggsvirksomhet Transport	Nyere/oppgraderte veier i forbindelse med hyttefelt.	Middels
Sammenheng og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger og brudd	Høyereliggende sammenhengende åsrygg med smalt langstrakt platå. Myrområder, beite- og utmark bryter opp sammenhengende skog.	Middels

Funksjonelle sammenhenger og brudd	Myr og skogsområde, med tidligere seterområde på østsida som i dag er hyttefelt. I større grad seterpreg på vestsida.	Middels
Historiske sammenhenger og brudd	Utmark med skogsteiger med god bonitet i lisdene og setre med slått og beitemark opp mot åskammen, har tidligere vært svært viktig ressurs for gårdene i grendene i Biri Øverbygd og Åsroa. Setring og slått av setervollene er nå av mindre betydning og områder omdisponeres til hyttefelt og hyttetomter.	Middels
Nøkkelementer		
Naturskapte nøkkelementer	Vismunda. Gråsteinsmyra.	Middels - stor
Menneskeskapte nøkkelementer	Setergrendene.	Middels - liten
Landskapskarakter: Høyereliggende, skogkledd, åsrygg med store sammenhengende myrområder på platået. Setergreider og setre med utmarksbeite- og noe forproduksjon, flere preget av avsluttet drift. Mindre hyttefelt på tidligere setervoller. Vidt utsyn.		

3.13.3 VERDISETTING

Verdikriterier	* ubetydelig	** liten	*** middels	**** stor	***** svært stor	Begrunnelse
Mangfold og variasjon		x				Området er preget av sammenhengende myrer og barskog. Enkelte arealer med hogst bryter opp det sammenhengende naturpreget.
Tidsdybde og kontinuitet			x			Setre viser tidsdybde. Skogsdrift representerer kontinuitet, selv om driftsform er noe endret.
Helhet og sammenheng			x			Store sammenhengende myrområder og skogsområder. Hogstarealer bryter opp.
Brudd og kontrast			x			Setergrender er bygd ut med hytter også inne på innmark og har fått endret karakter.
Tilstand og hevd		x				Skog i drift. Enkelte seterområder i dårlig hevd.
Inntryksstyrke			x			Storslagen utsikt fra enkelte steder. Sammenhengende myrområder.
Lesbarhet		x				Skog med tett vegetasjon i gjengroing gjør det tidvis lite lesbart.
Tilhørighet og identitet			x			Området har vært en viktig utmarks- og skogressurs, men er nå mindre utnyttet. Noe brukt til rekreasjon.
Delområdets verdi: Middels til liten verdi.						
Begrunnelse for delområdets verdi: Store sammenhengende myr- og skogområder gir området et sterkt naturpreg. Hogstflater bryter opp sammenheng, men forteller om drift. Endring i bruk av området fra setring til nyere hytteutbygging skaper brudd og kontrast i landskapet. Vismunda er karaktergivende for søndre deler. <u>Sårbarhet:</u> Det sammenhengende naturpregede området med kulturpåvirkning fra primærnæringen over tid er sårbart for store endringer. Gamle setervoller som bygges ut til nye hyttegrender gir negativ påvirkning på karakteren i området.						

Potensiale:

Seterlandskapet med tradisjonell drift og bruk av utmarka, gir landskapet identitet og vil være viktig å ivareta.

Ytterligere tilrettelegging for rekreasjon og opplevelser, vil kunne påvirke positivt.

Hytteutbygging på gammel setervoll

Utmarksbeite

Hytteutbygging på gammel setervoll

Store myrområder

4. Sammenhenger på tvers av delområdene

5. Diskusjon

4.1 SAMMENHENDER PÅ TVERS AV DELOMRÅDER

Forholdet mellom bosetting i dalene og opp mot åsene med til dels store og rike gårder, skogkledte dalsider, høyereliggende åser med utmarksressurser og Mjøsa, har gitt godt livsgrunnlag i kommunen siden de tidligste bosettingene i regionen. Disse sammenhengene går på tvers av delområdene i denne rapporten. Dele av ressurser på åsene, går ofte langs midten eller langs toppene, og har i tidligere tider enkelte ganger vært grunnlag for strid mellom bosetting i ulike daldrag.

I Gjøvik har det vært et bredt spekter av størrelse og typer eiendommer. Avhengighetsforholdet mellom storgårder – småbruk/husmannsplasser - bureisningsbruk - industri og handelssentra har i lang tid gitt struktur til bosettingen og er fremdeles en til dels tydelig struktur i kommunen. Dette forholdet mellom ulike lag av befolkningen har gått på tvers av delområdene i rapporten.

Utmarksressursene har vært vesentlige for utviklingen av området, sammen med elvene og Mjøsa med havnemuligheter. Tømmer var viktig ressurs og handelsvare og gav liv til bl.a. glassverk i dagens Gjøvik kommune. Det ble drevet utstrakt handel og det var forbindelseslinjer til Vestlandet, sørover og nordover og også østover til Sverige. Forbindelseslinjene går på tvers av delområdene.

Korndyrking har vært viktig for hele området i større og mindre grad, og preger fremdeles kulturlandskapet. De viktigste kornproduksjonsområdene strekker seg ut over enkelte delområder.

5.1 DISKUSJON

De ulike delområdene har hver for seg en unik verdi og det er utfordrende å sammenligne og rangere et bredt spekter av karakterområder. Det kan f.eks. være problematisk å sammenligne et større sammenhengende naturpreget område mot en dal med til dels velutviklet grendestruktur og spredt utbygging. Hvert enkelt område har landskapsverdier som er både store og mindre store. Hvert område er også sårbart på sin måte, og har ulike potensialer for videre utvikling. Den samlede vurderingen er en måte å rangere områdene innbyrdes og det må tas i betraktning at det er et behov i en landskapsanalyse å bruke skalaen slik at det gis ulike verdier. Liten verdi betyr f.eks. ikke nødvendigvis at hele området har liten verdi, men heller at områdets samlede verdi er sett som noe mindre enn ett annet områdes samlede verdi.

Potensiale og sårbarhet som ligger i landskapsverdier i et område vil ikke tre godt frem, før det foreligger konkrete planer for utvikling, og karakter og verdier kan vurderes opp mot påvirkning et evt. tiltak vil kunne gi. Denne vurderingen gir likevel en god pekepinn på hva som er dagens karakter og hva som er utviklingstrekk. Den vil forhåpentligvis være et godt redskap til å ta overordnede beslutninger for videre utvikling og bevaring i Gjøvik kommune.

6. Kilder

- *Stedsanalyse Gjøvik sentrum*. 1998. Utarbeidet av Asplan Viak as for Gjøvik kommune.
- Stedsanalyse for Biri. 2004. Utarbeidet av Gjøvik kommune ved arkitektstudent Ingunn A. Lønstad.
Gjøvik kommune, ved arealplanlegger Åge André Michaelsen, skogbrukssjef Arnt Oluf Eide, jordbrukssjef Ingun Revhaug, mfl. Mjøsmuseet, ved Heidi Froknestad
Vardal historielag, ved Arve Thune
- Grunnkart, sosi.
- Ortofoto
- <https://www.norgeskart.no>
- Nasjonalt referansesystem for regioninndeling av landskap.
NIBIO kart:
<https://kilden.nibio.no/>
- Kartbasen til Miljødirektoratet:
<http://kart.naturbase.no/>
- Kartbasen til riksantikvaren:
<https://askeladden.ra.no/>
- NGUs arealinformasjon:
<http://geo.ngu.no/kart/arealis/>
- Turløyper og løypenettet til DNT:
<https://www.ut.no/kart>

7. Vedlegg

Vedlegg 1: Kart som viser delområder, 1:50000 i A0
Vedlegg 2: Kart som viser hovedtrekk i landskapet

